

Dramatizacijske igre u metodičkim pristupima književnim djelima

Šajkunović, Mihaela

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:975035>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Diplomski studij Hrvatski jezik i književnost i Engleski jezik i književnost

Mihaela Šajkunović

**Dramatizacijske igre u metodičkim pristupima
književnim djelima**

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Jakov Sabljic

Osijek, 2024.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Diplomski studij Hrvatski jezik i književnost i Engleski jezik i književnost

Mihaela Šajkunović

**Dramatizacijske igre u metodičkim pristupima
književnim djelima**

Diplomski rad

Humanističke znanosti, polje interdisciplinarne humanističke znanosti, grana
metodike nastavnih predmeta humanističkih znanosti

Mentor: prof. dr. sc. Jakov Sabljic

Osijek, 2024.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 2.9.2025.

Šajkanić Mihaela, 0122233053

SAŽETAK

Dramsko-pedagoške metode sve su prisutnije u suvremenom odgoju i obrazovanju te je potrebno dobro se upoznati s važnošću s metodama u okviru navedenoga pojam te kako se one mogu uklopiti u nastavu književnosti. Kreativnost, igra i mašta prisutni su u životu svakoga učenika pa je poželjno uklopiti ih u učionicu te time potaknuti učenike na suradnju. U ovome diplomskom radu teorijski se pojašnjava značenje dramsko-pedagoških metoda, načini na koje utječu na učenike i razvoj njihovih vještina i kompetencija. Osim dramsko-pedagoških metoda, potrebno je upoznati se i s pojmovima dramske sposobnosti, dramskog odgoja i dramske pedagogije koji su, također, objašnjeni u radu. Kao i za sve druge nastavne aktivnosti, prilikom uključivanja dramsko-pedagoških metoda u nastavu potrebno je biti upoznat s ciljevima takvih metoda i postaviti ishode koje učenik ostvaruje sudjelovanjem u dramskim aktivnostima. Nadalje, važnu ulogu u nastavi ima nastavnik te se rad bavi i prikazom uloge učitelja u samoj izvedbi dramskih metoda u nastavnom procesu. Naglasak rada je na dramatizacijskim igrama, odnosno kako se dramatizacijske igre mogu uklopiti u nastavu interpretacije različitih književnih djela. Dramatizacijskim igrama otklanja se pretjeran uporaba frontalnoga oblika rada, a učenike se uključuje u nastavni proces. Stoga je uključivanje dramskih metoda u nastavu od iznimne važnosti. Zbog toga rad sadrži nekoliko primjera obrade književnih djela pomoću dramatizacije detektivske igre, psihološkog savjetovališta, savjetovališta za parove, bjega iz učionice, kviza znanja i sudnice. U radu se opisuje i izvedba dramatizacijske igre u praktičnoj nastavi kako bi se dodatno pojasnila učinkovitost dramatizacijskih igara u obradama književnih djela.

Ključne riječi: dramsko-pedagoške metode, dramatizacijska igra, nastava, nastavnik, učenik

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. DRAMSKO-PEDAGOŠKE METODE.....	2
2.1. Dramska sposobnost i nastavna sredstva.....	3
2.2. Dramska pedagogija.....	4
2.3. Ciljevi dramsko-pedagoških metoda	5
2.4. Kreativnost	5
2.5. Vrste dramskih metoda u nastavi	6
3. POZITIVAN I NEGATIVAN UTJECAJ DRAMSKIH METODA U NASTAVI.....	7
3.1. Pozitivan utjecaj dramskih metoda u nastavi.....	7
3.2. Negativan utjecaj dramskih metoda u nastavi.....	8
4. RAZLOZI KORIŠTENJA DRAMSKIH METODA U NASTAVI	10
5. RAZVOJ UČENIČKIH VJEŠTINA I KOMPETENCIJA KROZ DRAMSKI ODGOJ..	12
5.1. Razvoj socijalnih vještina i kompetencija	12
5.2. Razvoj samopouzdanja, jezičnih vještina, kooperativnosti, samodiscipline i prihvatanja kritike.....	12
5.3. Razvoj predvještina čitanja i pisanja.....	13
6. DRAMSKI ODGOJ I ULOGA UČITELJA.....	16
6.1. Uloga nastavnika.....	16
6.2. Uloga nastavnika i postavljanje ciljeva problemske nastave.....	17
6.3. Nastavnik i učenik	18
6.4. Kreativni nastavnik	19
7. DRAMSKE AKTIVNOSTI (IGRE) U OBRADI LEKTIRE	20
7.1. Dramski pristup obradi lektire	20

7.2.	Primjeri (dramskih) aktivnosti u obradi lektire.....	21
8.	PRIMJERI DRAMATIZACIJSKIH IGRI NA ODABRANIM DJELIMA.....	23
8.1.	Detektivska igra - Edgar Allan Poe, <i>Izdajničko srce</i>	23
8.1.1.	Tijek sata detektivske igre.....	23
8.2.	Psihološko savjetovalište - Johann Wolfgang von Goethe, <i>Patnje mladog Werthera</i> ...	25
8.2.1.	Tijek sata psihološkog savjetovališta.....	26
8.3.	Savjetovalište za parove – Henrik Ibsen, <i>Nora</i>	27
8.3.1.	Tijek sata savjetovališta za parove	28
8.4.	Bijeg iz učionice (<i>Escape (class)room</i>) - Edgar Allan Poe, <i>Krabulja Crvene smrti</i>	30
8.4.1.	Tijek sata bijega iz učionice.....	31
8.5.	Kviz znanja – William Shakespeare, <i>Hamlet</i>	33
8.5.1.	Tijek sata kviza znanja	33
9.	PRIMJER IZVEDBE DRAMATIZACIJSKE IGRE U PRAKTIČNOJ NASTAVI U ŠKOLI	37
10.	ZAKLJUČAK.....	39
11.	LITERATURA	41

1. UVOD

Ovaj diplomski rad proučavat će dramske postupke i metode u nastavi književnosti, točnije prikazat će uporabu dramatizacijskih igri pri obradi književnih djela u nastavnom procesu. Kreativnost u nastavi vrlo je važna značajka koja omogućuje dinamičnu i zanimljivu obradu nastavnih jedinica te povećava učeničku motivaciju. Kreativan pristup književnim djelima može se ostvariti uporabom dramskih metoda u nastavi te osmišljavanjem dramatizacijskih igri koje zahtijevaju interakciju učenika te tako uključuju učenike u nastavu.

Nakon uvodnoga dijela rada, u drugom poglavlju, opisat će se teorijski okvir i pojašnjenja dramsko-pedagoških metoda te ciljevi i svrha uporabe navedenih aktivnosti u nastavi. Nadalje, u trećem poglavlju, rad će prikazati pozitivan i negativan utjecaj dramskih metoda u nastavi, odnosno raspraviti će se o prednostima i nedostacima uporabe dramskih postupaka i metoda u nastavi književnosti. Četvrto poglavlje rada razradit će svrhu i razloge korištenja dramsko-pedagoških metoda u nastavnom procesu te će peto poglavlje prikazati razvoj učeničkih kompetencija kroz dramski odgoj, odnosno elaborirati će se kako se uključivanjem dramskih metoda u nastavu kod učenika razvijaju razne socijalne vještine, kritičko mišljenje i kreativnost. S obzirom na to da nastavnik ima veliku ulogu u organiziranju i izvođenju nastavnih sati s dramskim metodama, šesto poglavlje ovog diplomskog rada daje uvid u ulogu nastavnika u dramskom odgoju učenika. Sedmo poglavlje iznosi kako se dramske aktivnosti i igre mogu uklopiti u sate obrade djela za cjelovito čitanje odnosno lektira. Rad, također, uključuje i primjere dramatizacijskih igri prilikom interpretacije različitih književnih predložaka, pa se osmo i deveto poglavlje sastoje od prikaza različitih dramatizacijskih igri i aktivnosti tijekom obrade šest književnih djela. Deveto poglavlje razrađuje izvedbu dramatizacijske igre u praktičnoj nastavi u jednoj srednjoj školi. U posljednjem, desetom, poglavlju rada iznijet će se zaključak diplomskoga rada, a nakon toga slijedi prikaz korištene literature u radu.

Svrha rada jest prikazati kako se dramski postupci mogu uklopiti u obradu različitih književnih predložaka. Nadalje, cilj je rada prikazati primjere različitih dramsko-pedagoških metoda, posebice primjere dramatizacijskih igara koje mogu obogatiti nastavu književnosti, ali i motivirati učenike za rad na književnim djelima.

2. DRAMSKO-PEDAGOŠKE METODE

Pojam dramsko-pedagoške metode odnosi se na vježbe i aktivnosti koje se upotrebljavaju u nastavnom procesu, a učenike potiču na zamišljanje, doživljavanje, stvaranje i istraživanje te pomažu učenicima razviti različite socijalne vještine. Zadatak navedenih metoda jest razvoj cjelokupne učenikove ličnosti. (Stanišić 2015: 67) Primjenom dramskih metoda učenici aktivno sudjeluju u nastavi što dovodi do razvoja različitih učeničkih kompetencija koje pomažu učenicima u ovladavanju gradivom. Irena Krumes i Valentina Malenica, nadalje, navode da su dramske metode „prema Krušićevoj [2008] definiciji, načini praktičnoga pristupanja i djelovanja u dramskom odgojnom radu. Dramske metode, piše Ksenija Vilić-Kolobarić [2007], omogućuju iskustveno učenje i učenje s razumijevanjem.“ (2022: 96)

Prilikom uporabe dramsko-pedagoških metoda vrlo važnu ulogu ima i dramski odgoj. Esmeralda Stanišić navodi da se pod pojmom dramskog odgoja danas podrazumijeva „skup metoda poučavanja i učenja koje se koriste dramskim izrazom kao čovjekovom sposobnosti kojom se on služi tijekom sazrijevanja i odrastanja. To je oblik učenja i poučavanja kroz dramsko iskustvo.“ (2015: 67) Nadalje navodi da dramski odgoj, također, „odgaja za život i namijenjen je svoj djeci.“ (Stanišić 2015: 67) Dramsko iskustvo predstavlja sudjelovanje u raznim aktivnostima poput sudjelovanje u kazališnoj izvedbi, dramskim družinama, školovanje budućih dramskih umjetnika pa čak i sam odlazak u kazalište. Međutim, pod pojmom dramsko iskustvo podrazumijeva se i iskustveno učenje koje se u školama provodi praktičnom i istraživačkom nastavom kojom učenici usvajaju različita dramska znanja. (Krušić u Fileš i dr. 2008: 14) Pojam dramski izraz označava „svaki oblik izražavanja u kojem su stvarni ili izmišljeni događaji, bića, predmeti, pojave i odnosi predstavljeni s pomoću odigranih uloga i situacija.“ (Krušić 2007: 13)

Dakle, uporabom dramskih metoda u nastavi zapravo se koristimo različitim dramskim aktivnostima. Dramske aktivnosti podrazumijevaju aktivnosti koje integriraju intelektualne spoznaje učenika, emocije i doživljaje te ih prenose u cjelovito iskustvo koje potkrepljuje svaki postupak učenika kao sudionika aktivnosti usmjerene na učenje, osobni rast i javno izražavanje. (Krušić 2007: 14)

Važno je spomenuti i pojam procesne drame koja označava složeno dramskopedagošku metodu kojoj cilj nije izvođenje pred publikom već sudjelovanje i učenje svih članova/sudionika neke skupine procesom dramskoga rada. (ur. Čubrilo, Krušić, Rimac Jurinović 2017: 20) „Za procesnu

dramu karakteristično je da čitava grupa najčešće istovremeno preuzima uloge, dakle istovremeno ulazi u zamišljeni svijet. Nema promatrača, nema gledatelja.“ (Gruić 2002: 19) Točniji pojam za dramsko-pedagoške aktivnosti u školstvu jest nastavna procesna drama. „Nastavna procesna drama primjenjiva je u školskim uvjetima rada kao nastavna metoda, a glavni joj je cilj učinkovito poučavanje i obrada odgojno-obrazovnih sadržaja“ (isto: 20)

„Suvremena psihologija upozorava da je odgojno-obrazovni proces uspješan kada učenik/učenica ostvaruje većinu svojih potreba: za samoodržanjem, za ljubavlju i prihvaćenošću, za moći, slobodom i zabavom.“ (Stanišić 2015: 68) Navedeno se u nastavi može ostvariti upravo uporabom dramsko-pedagoških metoda jer od učenika zahtijevaju iznošenje svojih stavova, mišljenja i samoizražavanje. (isto: 68) Zrinka Vukojević i Anamarija Tomašević navode razmišljanja Jerea Brophyja i Janeta Allemana (1991) da dramske situacije „omogućuju da učenik učini sve što se od njega očekuje, ne samo kroz čitanje i pisanje, nego učenjem, vježbanjem, primjenjivanjem, vrednovanjem ili bilo kojim drugim načinom kako bi odgovorio na zadane nastavne sadržaje.“ (2020: 327)

Važno je odgojno-obrazovne sadržaje povezati s intelektualnim, osjećajnim i osjetilnim iskustvom. Navedeno je moguće uspostaviti dramskim metodama jer dramski izraz učenici mogu čuti, vidjeti, izgovoriti, razumjeti i učiniti različite sadržaje u skladu sa svojim mogućnostima te se osjećati jednako zaslužnima i uspješnim dijelom skupine. Kako bi što bolje ostvarili svoje potencijale, učenici se koriste dramskom sposobnosti koja nam je svima urođena. (Stanišić 2015: 68-69)

2.1. Dramska sposobnost i nastavna sredstva

Esmeralda Stanišić navodi sljedeću definiciju dramske sposobnosti: „Dramska sposobnost je kombinacija vještina: jezičnih (verbalnih), kinestetskih (sposobnost izvođenja i koordinacije tjelesnih pokreta) i socijalnih (razumijevanje sebe, osjećaj vlastitog identiteta, razumijevanje svojih potreba, razumijevanje drugih i njihovih potreba).“ (2015: 69) Dakle, dramska sposobnost omogućuje učenicima osmišljavanje i izvođenje različitih dramskih izvedbi.

Postoji nekoliko temeljnih dramskih sposobnosti, a to su: vještine zamišljanja, doživljavanja i izražavanja. Iz navedenog se može zaključiti da se dramom oživljava mašta, a ona zahtijeva preuzimanje uloga, igranje te zamišljanje situacije i radnje. (Stanišić 2015: 69)

Također, osim sposobnosti za izvedbu različitih dramskih aktivnosti, vrlo je važno odabrati i pogodna nastavna sredstva koja učenicima mogu pomoći u dramskom izvođenju. Nada Bračevac-Belaj navodi da „nastavnim sredstvima nazivamo sve ono što pridonosi konkretizaciji nastavnikovih riječi i što učenicima omogućava da o predmetima i pojavama o kojima uče steknu jasne i točne predodžbe.“ (1975: 5)

Vrlo je važno odabrati najprigodnija i najadekvatnija nastavna sredstva za pojedine odgojno-obrazovne procese, a prilikom odabira nastavnih sredstava potrebno je pripaziti na sljedeće:

- da odaberemo nastavno sredstvo koje najbolje odgovara nastavnom gradivu koje se obrađuje
- da je sredstvo prilagođeno uzrastu učenika
- da je sredstvo učenicima predstavljeno u najprigodnijem trenutku
- da je nastavnik dobro upoznat sa sadržajem i sredstvom koje upotrebljava kako bi učenicima dao pravilna objašnjenja

(Bračevac-Belaj 1975: 5-6)

2.2. Dramska pedagogija

Kada se govori o dramsko-pedagoškim metodama u nastavi, važno je objasniti pojam dramske pedagogije. Dramska pedagogija terminološki se javila još prije nekoliko desetljeća te se pod ovim pojmom ne podrazumijeva tek proučavanje učenja i poučavanja mladih, već je ona uklopljena i u različite segmente društvenoga rada s ljudima različitih socijalnih skupina i dobi. (Krušić (2010) cit. u Dragović i Balić 2013: 203)

Spomenka Dragović i Dinka Balić definiraju dramsku pedagogiju na sljedeći način: „Dramska pedagogija podrazumijeva niz metoda poučavanja i učenja (osnovne su dramska igra, vježba i tehnika) dramskim izrazom u svim oblicima njegove pojavnosti, pri čemu se čini bitnim istaknuti podudarnost ciljeva odgoja i obrazovanja s onima u dramskom odgoju.“ (2013: 203) Nadalje, Vlado Krušić navodi da dramska pedagogija podrazumijeva „skup metoda poučavanja učenja koja se sustavno koriste dramskim izrazom kao čovjekovom sposobnošću kojom se služi tijekom sazrijevanja i odrastanja.“ (2007: 15) Dakle, dramska pedagogija usko je povezana s dramskim odgojem jer se različitim dramskim postupcima i aktivnostima razvijaju različite učeničke sposobnosti i kompetencije.

Može se zaključiti da je suština dramskog izraza zapravo (dramska) igra kao stvaralački čin jer se čitanjem i izvođenjem doživljenoga iskustva nekog književnog djela ono preciznije interpretira putem igre kojom učenik pokazuje svoje iskustvo te se time usko povezuje dramski odgoj sa životom. (Dragović i Balić 2013: 202)

2.3. Ciljevi dramsko-pedagoških metoda

„Dramske metode pomažu stvoriti vedro ozračje u razredu i time pozitivno utječu na učenje jer kod djece izazivaju pozitivnu emocionalnu uzbuđenost. Posebno valja istaknuti pogodnost dramskih metoda u radu s učenicima i učenicama koji/koje imaju poteškoća pri svladavanju nastavnih sadržaja.“ (Stanišić 2015: 68) Već je spomenuto da prilikom uporabe dramsko-pedagoških metoda učenici putuju u svijet mašte te se služe vlastitim sposobnostima osmišljavanja i izvedbe dramskih iskaza, no u tome učenicima pomažu i nastavnici.

Stanišić zaključuje da je cilj dramskih metoda u nastavi „osloboditi učenike i učenice nepotrebnog potiskivanja. Učitelj/učiteljica vodi učenike i učenice u drugi svijet. Odvodi ih iz školskih prostora kamo god zaželi: od stvarnih prostora u sadašnjosti, prošlosti i budućnosti do zamišljenih prostora u svim dimenzijama postojanja.“ (Stanišić 2015: 69) Navedeni citat dodatno potkrepljuje zaključak da se dramskim metodama i postupcima u odgojno-obrazovnom procesu zapravo razbija monotonija frontalnog ili čelnog oblika rada te se nastava oblikuje dinamičnije i kreativnije.

2.4. Kreativnost

Još jedan važan čimbenik u uporabi dramsko-pedagoških metoda jest kreativnost. Kreativnost je važna karakteristika i učenika i nastavnika. Postoji nekoliko definicija kreativnosti, a Slavica Vrsaljko i Katarina Ivon opisuju je na sljedeći način: „Kreativnost je aktivnost koja daje nove, originalne proizvode, bilo na materijalnom ili duhovnom planu, pri čemu se takvi rezultati bitno razlikuju od ranije postojećih.“ (2009: 146-147)

Slavica Vrsaljko i Katarina Ivon, prema Ladislavu Bognaru (2008), navode četiri kategorije kreativnosti:

- kreativna osoba
- kreativni produkt

- kreativni proces
- kreativna okolina (2009: 147)

Iz navedenog može se zaključiti da je sama bit kreativnosti stvaranje nečega inovativnog i različitog. Stoga je kreativnost vrlo važna karakteristika u odgojno-obrazovnim procesima.

Učitelj je u nastavi više od predavača te on postaje metodički kreator sata, a učenici aktivno sudjeluju u svim etapama toga nastavnog sata. Osim toga, nastavni proces podrazumijeva kreativnost u svim svojim etapama, a postiže se uporabom različitih kreativnih aktivnosti i metoda. (Vrsaljko i Ivon 2009: 148)

2.5. Vrste dramskih metoda u nastavi

Dramsko-pedagoške metode u odgojno-obrazovnom procesu mogu se pojaviti u nekoliko oblika, a to su: igre, vježbe, tehnike ili improvizacije. (Stanišić 2015: 70)

Esmeralda Stanišić navodi da se igrama nazivaju „samo one aktivnosti koje se odvijaju prema jasnim pravilima koja učenici/učenice moraju prihvatiti i koje, najčešće, ali ne uvijek, imaju i jasno istaknut cilj koji trebaju postići.“ (2015: 70) Prema navedenom citatu možemo zaključiti da igre u nastavi kod učenika razvijaju vještine shvaćanja i praćenja uputa, ali i doprinose ostvarivanju nastavnoga načela zanimljivosti pa tako i motivaciji učenika. Dodatno razlikujemo i dramske igre o kojima će se nešto više reći u nastavku rada.

Pod vježbama podrazumijeva se postavljanje zadataka učenicima koje oni rješavaju prema svojim mogućnostima te se u rješavanje zadataka ne uključuje natjecanje ili nadmetanje, već suradnički rad. (Stanišić 2015: 70)

Improvizacija od učenika zahtijeva aktivno sudjelovanje u nastavi bez prijevremene pripreme. „Improvizacija potiče i razvija sposobnost govora i sposobnost svjesnog opisivanja vlastitih osjećaja.“ (isto: 70) Improvizacija je još poznata kao metoda stvaranja „u hodu“.

„Tehnikama se nazivaju složeniji oblici aktivnosti koji su sastavljeni od jednostavnih postupaka. Često su u službi procesne drame i mogu se definirati kao obrasci sudjelovanja u nekom trenutku razvoja procesne drame, ali se mogu primijeniti i izvan procesne drame u nastavi lektire, književnosti i jezičnoga izražavanja.“ (Stanišić 2015: 71)

3. POZITIVAN I NEGATIVAN UTJECAJ DRAMSKIH METODA U NASTAVI

Već je spomenuto da se uporabom dramskih metoda u odgojno-obrazovnom procesu smanjuje dominacija frontalnoga rada u nastavi te se učenici aktivno uključuju u nastavu. Time se potiče njihova kreativnost i motivacija te povećava njihovo samopouzdanje. Navedeno se može pripisati pozitivnim utjecajima dramskih metoda u nastavi. Međutim, dramske metode mogu imati određene negativne utjecaje, odnosno dramske metode u nastavi imaju svoje prednosti, ali i nedostatke.

3.1. Pozitivan utjecaj dramskih metoda u nastavi

Uporaba dramskih metoda u nastavi ima mnogobrojne prednosti. Irena Krumes i Valentina Malenica u svojem radu *Dramske tehnike i metode kao poticaj razvoja predvještina čitanja i pisanja* navode da Vlado Krušić (2008) ističe da „dramska igra potiče i razvoj govornih i izražajnih sposobnosti i vještina, razvija maštu, potiče motoričke sposobnosti i govor tijela, razvija humana moralna uvjerenja, uči sudionike surađivati, cijeniti sebe i druge te tako steći priznanje drugih.“ (2022: 95) Iz toga proistječe da se dramskim aktivnostima i igrama učenici oslobađaju i slobodno kreću po prostoru te se koriste svojom maštom i iznose vlastita razmišljanja kako bi dali što veći doprinos u dramskoj igri. Ovome dodatno doprinosi činjenica da se dramsko-pedagoškim aktivnostima uključuje čitav razredni odjel, aktivnosti se baziraju na metodama skupnog i suradničkog rada, a svaki učenik postavlja se u situacijski okvir pogodan za aktivno i iskustveno učenje. (Šimoković Sikavica 2019)

Osim što dramsko-pedagoške aktivnosti doprinose razvoju govornih sposobnosti učenika, ali i uspostavljaju dinamičan i zanimljiv nastavni sat, one snažno utječu na razvoj djeteta. Naime, Dušica Bojović (2013) tvrdi da će djeca odnosno učenici sudjelovanjem u dramskim aktivnostima razvijati samopouzdanje, maštu, pozitivno samopoimanje, razvijati empatiju i toleranciju, nove ideje, suradnju i kooperativnost te komunikacijske vještine. (cit. u Krumes i Malenica 2022: 95) Nadalje, Dušica Bojović (2013) naglašava da će učenici „naučiti surađivati, slušati i prihvaćati doprinose i stavove drugih; razvit će koncentraciju, samokontrolu i disciplinu, estetske vrijednosti prema umjetničkim formama, njihovom shvaćanju, prepoznavanju i vrednovanje.“ (cit. u Krumes i Malenica 2022: 95) Dakle, uporabom i sudjelovanjem u dramskim aktivnostima i igrama učenici se razvijaju kao osobe te uče i razvijaju osnovne karakteristike koje posjeduje svaki čovjek.

U svome članku *Novi početak uz dramske igre i vježbe* Marija Šimoković Sikavica dodatno navodi da se uporabom dramskih metoda u nastavi kod učenika potiče razvoj empatije i razumijevanja, razvija se pozornost i koncentracija te se stvara pozitivno okruženje u skupinama i učionicama. (2019)

Prilikom sudjelovanja u dramskim metodama, učenici često igraju uloge koje, također, imaju pozitivan utjecaj na učenike i njihov razvoj. Igranjem uloga učenici se uživljavaju u svijet književnih likova te isprobavaju različite uloge i preuzimaju odgovornost za pojedine postupke. Na taj način, učenici uče kako izaći izvan granica stvarnoga svijeta i kročiti u svijet mašte. (Grosman (2010) cit. u Sabljčić 2021: 329) Ulaskom u različite društvene uloge, učenici se upoznaju s različitim društvenim položajima, međusobnim odnosima, shvaćaju određena ponašanja i postupke pojedinaca te oblikuju vlastite stavove. (*Odgoj za građanstvo* (2017) cit. u Sabljčić: 329)

Vladimir Milošević pojašnjava kako se dramatizacije mogu koristiti u terapijske svrhe te kao pomoć pri rješavanju problemskih situacija. Autor tvrdi da se sudionike potiče upotpuniti svoje akcije dramatizacijom, odnosno odigravanjem određenog unutarnjeg sukoba, problemske situacije koja uključuje sukob protagonista i okoline te analizu dramatizacijske situacije i razrješenje situacije. (2020: 40) Može se zaključiti da poticanjem učenika na dramatiziranje svojih problemskih situacija, učenici lakše mogu doći do rješenja situacije čime se razvijaju njihove društvene sposobnosti te sposobnost rješavanja sukoba i konflikata. Na isti način, učenici mogu rješavati i problemske situacije predstavljene u književnom predlošku koji se obrađuje na nastavi.

3.2. Negativan utjecaj dramskih metoda u nastavi

Uz navedene prednosti, odnosno pozitivne učinke uporabe dramskih metoda u nastavi, postoji i nekoliko negativnih strana navedenih metoda, tj. nedostataka koji se pojavljuju prilikom uklapanja dramskih metoda u odgojno-obrazovni proces.

Zrinka Vukojević je u svojem istraživanju o mišljenjima učitelja razredne nastave o primjeni dramskih postupaka u nastavi hrvatskoga jezika, zaključila da postoje tri najčešća problema ili nedostatka koja se pojavljuju prilikom uporabe dramskih metoda u nastavnome procesu. Autorica ističe da su ta tri nedostatka: nedostatak vremena, broj učenika i preopterećenost satnice. (Vukojević 2016: 369-370) Navedena tri nedostatka Vukojević pojašnjava argumentom po kojem zbog realizacije nekadašnjega Nastavnoga plana i programa učitelji nemaju dovoljno vremena za provođenje dramskih

postupaka te da se zbog velikoga broja učenika u razrednim odjelima pojavljuje nemogućnost da se svaki učenik izrazi u određenom dramskom postupku. (2016: 369-370)

Prilikom uključivanja dramskih metoda u nastavu, jedan od problema može biti i nerado sudjelovanje učenika u samim dramatizacijama. Neki učenici imaju tremu i ne vole sudjelovati u javnim nastupima te se kod njih može pojaviti strah od ismijavanja vršnjaka ili sramoćenja pred publikom. (Sabljic 2021: 330) Sve navedeno može imati negativan utjecaj na dramske aktivnosti i njihovu provedbu u nastavi, stoga je potrebno odrediti i uvesti pravila ponašanja, odnosno humanoga ophođenja i komentiranja nastupa kojih se svi sudionici trebaju pridržavati. (isto: 330)

Valentina Lugomer u svome članku *Dramski odgoj u nastavi* navodi nekoliko „(ne)rješivih problema“ prilikom primjene dramskih metoda u nastavi. Također Lugomer izdvaja nedostatak vremena kao jedan od glavnih nedostataka prilikom osmišljavanja i provođenja dramskih metoda u nastavi. K tome ističe velik broj učenika koji može stvoriti „veliku gužvu“ u učionici tijekom dramskih aktivnosti i igara. (2000)

Još jedan nedostatak koji Valentina Lugomer navodi jest pitanje „Kako naučiti dramsku metodu?“ (2000) Poznato je da nastavnici trebaju imati određene kompetencije kako bi uspješno osmislili i proveli dramske metode u svojoj nastavi. Lugomer tvrdi kako se dramski odgoj najlakše može naučiti u radionicama ili na seminarima, no njih ima vrlo malo te su nedostupni svim nastavnicima. (2000) U današnje vrijeme seminari i radionice sve su učestalija događanja te se može zaključiti da je navedeni nedostatak danas ipak rješiv.

4. RAZLOZI KORIŠTENJA DRAMSKIH METODA U NASTAVI

U prethodnom je poglavlju objašnjeno kako dramske metode imaju svoje prednosti, ali i nedostatke. No i dalje je važno uklopiti dramske metode, aktivnosti i igre u odgojno-obrazovne procese te postoji nekoliko razloga zašto je upravo to važno.

Esmeralda Stanišić navodi da uporabom dramskih metoda „voditelj/voditeljica igra ulogu (posredno ili neposredno), odustaje od oblika komunikacije koji je tipičan: odrasli, koji znaju bolje, više i istinitije od djece, prenose svoje znanje djeci nadajući se da će ga ona spontano i u potpunosti prihvatiti.“ (2015: 74) Drugim riječima, prilikom sudjelovanja u dramskim aktivnostima i igrama, učitelji i učenici su ravnopravni te se učenici mogu slobodno izražavati bez pritiska da će pogriješiti te voditelj ili voditeljica igre „prestaje biti "onaj koji sve zna i nudi rješenja" i postaje član tima.“ (Stanišić 2015: 75)

Prilikom uključivanja dramskih metoda u odgojno-obrazovni proces razbijaju se stereotipne uloge te vrijede drugačija pravila nego u standardnoj nastavi. Osim toga, suradnja je aktera u nastavi dinamičnija i slobodnija te se dramske metode oslanjaju na slobodu govora, razvijanje i iznošenje vlastita kritičkog mišljenja i učenja o svijetu i ljudima. (Stanišić 2015: 75)

Nadalje, u dramskim igrama učenici se mogu slobodno kretati prostorom, a Stanišić navodi da „sloboda tjelesne ekspresije i improvizacije prepoznati su kao osobine dječje glumačke sposobnosti kao i intelektualni razvoj, pa su onda i uključene u dramske metode. Razlog tome je da se djeca projiciraju unutar igre.“ (2015: 75) Iz navedenoga proizlazi da se učenicima lakše izraziti pomoću dramskih igara i metoda jer se osjećaju slobodnije, motiviranije i kreativnije te im zabava koja proizlazi iz dramskih igara pruža dodatan osjećaj sigurnosti i samopouzdanja za izražavanje vlastitih stavova i mišljenja.

Razlog uključivanja dramskih metoda u nastavu može biti i stav učenika. Opće je poznato da je učenicima dinamičnija nastava zanimljivija i više ih motivira od frontalnog rada. Zrinka Vukojević je u svome istraživanju prepoznala da je izvedba dramskih postupaka u nastavi uspješna zbog zadovoljstva i dobre recepcija kod učenika. (2016: 370) Osim toga, u nastavnim satima u kojima su uklopljene dramsko-pedagoške metode učenici su pokazali veću razinu aktivnosti, oduševljenje i napredak u usmenoj i pismenoj komunikaciji. (Vukojević 2016: 370)

Postoji još nekoliko razloga zašto je važno uklopiti dramske metode u odgojno-obrazovni proces, a Stanišić navodi sljedeće:

- „igranje uloga utječe na rješavanje unutarnjih nemira, konflikata, strahova
- razvija se samosvijest i osjećaj važnosti i posebnosti
- pomaže razvoju govora, modulaciji, dikciji, kvaliteti izričaja
- uloga daje djetetu mogućnost da bude netko drugi i da tako bez zadržke prikaže svoja emocionalna stanja te na taj način, kroz interakciju, samo dođe do odgovora i rješenja
- dijete na taj način spontano procesuirá negativne i pozitivne emocije
- dijete razvija samokontrolu, toleranciju, strpljenje, slušanje, poštivanje
- kroz ulogu dijete bez straha ulazi u nove situacije, pripremajući se tako i za realne životne situacije
- dramske igre pomažu djetetu razlikovati san od stvarnosti
- one povezuju djecu i potenciraju pozitivne odnose.“ (2015: 75)

Iz navedenoga vidljivo je da uporaba dramsko-pedagoških metoda u nastavi doprinosi učenikovu tjelesnom i intelektualnom razvoju. Učenici se slobodno kreću u prostoru razvijajući svoje motoričke sposobnosti, ali isto tako razvijaju svoju maštu, kreativnost te povećavaju samopouzdanje i razbijaju strah od iznošenja vlastitoga mišljenja.

5. RAZVOJ UČENIČKIH VJEŠTINA I KOMPETENCIJA KROZ DRAMSKI ODGOJ

Nakon pregleda prednosti i nedostataka dramsko-pedagoških metoda te razloga za njihovo korištenje u odgojno-obrazovnom kontekstu, važno je razmisliti o tome kako se učenici razvijaju sudjelovanjem u dramskim metodama. Uključivanjem u dramske aktivnosti i/ili igre učenici razvijaju svoju osobnost te stječu nekoliko kompetencija koje su im potrebne u daljnjem školovanju, ali i u ostatku života.

Zrinka Vukojević ističe da se u obrazovnoj praksi mogu uočiti neke promjene u pristupu učenju i poučavanju te se prilikom osmišljavanja i izvođenja nastave sve više teži novoj paradigmi poučavanja koja je ponajviše usmjerena na proces učenja te na paradigmu odgoja i obrazovanja usmjerenu na razvoj učeničkih kompetencija. (2016: 364) Također, Vukojević u svojem radu navodi, prema Dariji Tot (2010), da „konačni cilj takvog obrazovanja postaje samoregulirano učenje koje pretpostavlja razvoj učenikove osobnosti, individualnosti i originalnosti.“ (2016: 364) Prema navedenom citatu, uočljivo je da se učenik pomoću dramskih metoda razvija kao osoba te da razvija kompetencije koje su mu nužne kako bi ispunio svoj kreativni potencijal.

5.1. Razvoj socijalnih vještina i kompetencija

Dramski odgoj ima veliki utjecaj na razvoj učeničkih socijalnih vještina i kompetencija. Učenici se sudjelovanjem u dramskim igrama uče međusobnoj suradnji, poštivanju drugih i uvažavanju mišljenja.

Neke od vještina i kompetencija koje se uvelike razvijaju dramskim odgojem jesu: „poboljšavanje govornih i izražajnih sposobnosti, razvoj kreativnosti, sposobnost samostalnog rješavanja problema, poticanje kritičkog mišljenja, razvoj empatije i jačanje samopouzdanja.“ (Rudela (2013) cit. u Vukojević 2016: 364)

5.2. Razvoj samopouzdanja, jezičnih vještina, kooperativnosti, samodiscipline i prihvaćanja kritike

Osim socijalnih vještina, učenici dramskim aktivnostima razvijaju i svoje komunikacijske vještine te povećavaju svoje samopouzdanje i iznošenje vlastitog mišljenja.

Učenici koji su sudjelovali u bilo kojim oblicima dramsko-pedagoških aktivnosti imaju razvijene sljedeće kompetencije:

- veću sigurnost u komunikaciji
- veće razumijevanje u čitanju i razumijevanju zadataka
- više vole ići u školu
- više uživaju u školskim aktivnostima
- bolji su u rješavanju problema
- bolje se nose sa stresom
- značajno su tolerantniji prema manjinama i strancima
- daleko su aktivniji građani
- pokazuju više zanimanja za sudjelovanje u javnim pitanjima
- pokazuju povećanu empatiju
- inovativniji su i iskazuju više poduzetničkoga duha
- posvećeniji su budućnosti i imaju više planova
- daleko su više voljni sudjelovati u svim žanrovima umjetnosti i kulture
- više vremena provode u školi, čitanju, igranju, razgovoru, s članovima obitelji te imaju bolji smisao za humor. (Vukojević 2016: 365)

Dakle, vidljivo je da su učenici koji su sudjelovali u primjeni dramsko-pedagoških metoda razvili više od tek nekih socijalnih i komunikacijskih vještina i sposobnosti. Učenici razvijaju i razne životne vještine poput empatije ili planiranja. Nadalje, takvi su učenici aktivniji, slobodniji i društveniji što povećava njihovu sposobnosti i mogućnost uspjeha u daljnjem životu pa tako i na poslu. Zrinka Vukojević navodi razmišljanje Valentine Lugomer (2000) da je svrha dramskoga odgoja „odgajanje za život, pripremanje djeteta za susret s realnošću. Škola kao odgojno-obrazovna ustanova prvenstveno razvija akademske vještine koje su potrebne svakom učeniku da bi bio uspješan u životu.“ (2016: 365)

5.3. Razvoj predvještina čitanja i pisanja

Čitanje i pisanje među najvažnijim su kompetencijama koje su potrebne čovjeku u školovanju, ali i u cjelokupnom životu. Potrebno je da djeca već u ranijoj školskoj dobi počnu razvijati svoje

vještine pisanja i čitanja, a one se mogu uklopiti i u dramske metode koje mogu poslužiti da djeca lakše ovladaju čitanjem i pisanjem.

Irena Krumes i Valentina Malenica izdvajaju nekoliko predčitačkih vještina koje učenici u ranijoj školskoj dobi mogu razviti dramskim metodama:

1. govorne vještine
2. upoznavanje obilježja teksta
3. glasovna osjetljivost
4. uočavanje oblika slova
5. povezanost glasova sa slovima. (2022: 98)

Nadalje, osim navedenih, učenici razvijaju još nekoliko čitateljskih vještina različitim dramski tehnikama, igrama i vježbama. Prva vještina jest razumijevanje ispričane priče i jednostavno prepričavanja kojoj je cilj da učenik shvati kako svaka priča ima likove i sadržaj s uvodom, sredinom radnje i krajem te potom učenik, po sjećanju, prepričava priču. (Krumes i Malenica 2022: 98)

Učenik pomoću dramskih tehnika razvija i vještinu razumijevanja funkcije čitanja i pisanja te obilježja teksta. Navedenom vještinom učenik može prepoznati bitna obilježja priče. (Krumes i Malenica 2022: 99)

Sljedeća vještina koju učenik razvija dramskim metodama jest razumijevanje pretvaranja govora u tekst, a Irena Krumes i Valentina Malenica navode da je cilj navedene vještine „da dijete shvati da govor možemo prenositi u pisani tekst i obrnuto, pisani tekst u govor.“ (2022: 99)

Prepoznavanje glasova u riječi i rastavljanje riječi na glasove te sastavljanje glasova u riječ također su dvije važne vještine koje učenici razvijaju sudjelovanjem u dramskim aktivnostima i igrama. Ove vještine uključuju učenikovu sposobnost razvijanja fonološke osjetljivosti te savladavanje glasovne raščlambe i sinteza. (Krumes i Malenica 2022: 99-100)

Naposljetku, učenici razvijaju čitateljsku vještinu prepoznavanje slova abecede i povezivanje s glasovima pomoću koje prepoznaju slova abecede i povezuju slova s glasovima. (Krumes i Malenica 2022: 100)

Osim toga, prilikom sudjelovanja u dramskim aktivnostima učenici razvijaju dvije vještine pisanja, a to su:

- grafomotorička vještina
- vještina stvaranja smislene poruke (Krumes i Malenica 2022: 102)

Ako uzmemo u obzir djecu rane školske dobi, od njih ne možemo zahtijevati da pišu cjelovite tekstove, no postoje različite dramske igre koje mogu dalje poticati učenikove vještine i kompetencije pisanja: „Prilikom provedbe procesne drame dopuštamo djeci da sami smisle i zapišu naslov, temu, motiv i likove. Nadalje možemo ih potaknuti da tijekom izvođenja procesne drame dokumentiraju pojedine dijelove crtežima ili značajnim riječima.“ (Krumes i Malenica 2022: 102)

6. DRAMSKI ODGOJ I ULOGA UČITELJA

Prilikom osmišljavanja i provođenja dramsko-pedagoških metoda u odgojno-obrazovnom kontekstu veliku ulogu ima nastavnik. Zrinka Vukojević navodi, prema Violi Spolin (1986), da dramske aktivnosti predstavljaju „mjesto susreta učitelja i učenika kao ravnopravnih partnera u igri koji su spremni za suradnju, komunikaciju, doživljaj, reakciju, eksperiment i otkrivanje.“ (2016: 362-363)

Nadalje, pri ostvarivanju ciljeva dramskih metoda najviše može doprinijeti „učitelj koji je u metodičkom kontekstu stručna osoba koja posjeduje znanja i umijeća te ih primjenjuje u nastavnoj praksi.“ (Bežen (2008) cit. u Vukojević 2016: 365). To znači da uspješnost dramskog odgoja uvelike ovisi o učiteljev iskustvu, osposobljenosti i mišljenju. (Vukojević 2016: 365)

6.1. Uloga nastavnika

Nastavnik je svojevrsni nositelj i kreator svih dramskih aktivnosti, postupaka, igara i tehnika kojima se koristi u svojoj nastavi. Nastavnik postavlja problemsku situaciju, a učenik ju treba riješiti. Ovime se narušava isključivost frontalnoga oblika rada jer učenik sudjeluje u misaonoj aktivnosti, a ne u pamćenju gotovih činjenica koje mu iznosi nastavnik. Zbog toga je nastavnikova glavna uloga pronaći odgovarajuće dramske metode i aktivnosti kako bi kod učenika potaknuo razvoj vještina rješavanja problema, kritičkoga mišljenja i aktivnoga sudjelovanja u društvu. (Vukojević i Tomašević 2020: 326) Zahtjevnost dramsko-pedagoških metoda za nastavnike vidljiva je u tome da nastavnik mora znati kako i koju metodu i/ili aktivnost može rabiti tijekom nastavnoga procesa, koje će uloge odabrati za određene aktivnosti te za koju konkretnu zadaću i s kojim će ju ostalim dramskopedagoškim postupcima i tehnikama kombinirati. (ur. Čubrilo, Krušić, Rimac Jurinović 2017: 22) Iz navedenoga može se zaključiti da je nastavnikova uloga iznimno važna jer upravo on osmišljava zadatke i problemske situacije u nastavnome procesu.

Nastavnici imaju slobodu osmišljavanja i kreiranja, odnosno organiziranja nastavnoga procesa na način za koji smatraju da najbolje ispunjava zahtjeve, potrebe i ciljeve učenika. Nastavnik može kombinirati ishode iz svih nastavnih predmeta te tako učenici u potpunosti mogu usvojiti ishode i steći određene vještine i kompetencije bez razdvajanja na nastavne predmete. (Vukojević i Tomašević 2020: 326) Uloga nastavnika u oblikovanju dramskih situacija je i stvaranje elemenata priče.

Nastavnici moraju odrediti mjesto i vrijeme radnje te zadati kontekst u kojem se odvija radnja dramatizacije, potrebno je odrediti uloge sudionika i voditelja i osmisliti motiv koji pokreće samu radnju. (Gruić 2002: 32)

Nastavnici, kao voditelji dramskih aktivnosti, prilikom planiranja moraju razriješiti nekoliko pitanja, a Iva Gruić navodi sljedeća:

- kakav dramski svijet i priču želimo stvoriti
- koje postupke i koja sredstva će biti potrebna za izvođenje
- kakav doživljaj želimo potaknuti
- kojim sredstvima možemo postići taj doživljaj (2002: 29)

Sandra Kadum-Bošnjak i Irene Peršić (2007) naglašavaju da je nastavnikova uloga prilikom uporabe dramsko-pedagoških metoda naučiti učenike kako učiti, za razliku od frontalnog oblika rada odnosno tradicionalne nastave u kojoj nastavnik ima ulogu prenositelja znanja. (cit. u Vukojević i Tomašević 2020: 328) „Uloga učitelja u problemskom sustavu je od izuzetne važnosti jer on učenike osposobljava za aktivno stjecanje znanja, tj. osposobljava ih da do informacija dolaze vlastitim naporima i samostalnim otkrivanjem. Posebnu pažnju potrebno je posvetiti motiviranju učenika i povezivanju nastavnih sadržaja s osobnim životnim iskustvom učenika da bi se riješio problemski zadatak.“ (Kadum-Bošnjak i Peršić (2007) cit. u Vukojević i Tomašević 2020: 328-329) Iz prethodnoga citata proizlazi da nastavnik za cilj treba postaviti osposobljavanje učenika za život, a ne tek poučavati o nastavnom gradivu.

6.2. Uloga nastavnika i postavljanje ciljeva problemske nastave

Svaki nastavnik prilikom osmišljavanja nastavnoga sata treba uzeti u obzir učenikove potrebe i znanja koja učenik treba steći te prema tome oblikovati nastavne ishode koje je potrebno ostvariti u odgojno-obrazovnom okviru. Stoga je vrlo važno da nastavnik postavi određene ciljeve koji se također trebaju ispuniti u nastavi.

Zrinka Vukojević i Anamarija Tomašević navode da „u organizaciji problemske nastave mogu se koristiti sva dostupna sredstva i pomagala kojima će se doći do cilja, a to je ispunjenje ishoda nastavnog procesa. Učitelj, prateći interese svojih učenika, odabire određeni izvor na kojem može temeljiti problemsku nastavu, a koji će isto tako poticati učenike i motivirati ih za rješavanje

postavljenih problema.“ (2020: 329) Nadalje, kako bi uspješno ostvario ciljeve i ishode sata nastavnik treba dobro osmisliti nastavni sat, počevši s uvodnim dijelom odnosno motivacijom.

Wolfgang Mattes (2007) navodi da je za motivaciju „najprikladnije odabrati frontalni oblik jer učitelj poticajnim pitanjima potiče učenike na razmišljanje, zatim na prikazivanje, razumijevanje i ponavljanje sadržaja.“ (cit. u Vukojević i Tomašević 2020: 329) Iako se frontalni oblik rada sve više izbacuje iz izvođenja nastave u današnje vrijeme, kao motivacija može biti dosta učinkovit s obzirom na to da se učenici uključuju u nastavu aktivnim odgovaranjem na pitanja. U nastavku nastavnog procesa nastavnik se može koristiti različitim metodama, aktivnostima i oblicima rada (individualni rad, rad u paru, skupinski rad) za koji smatra da je najučinkovitiji prilikom ostvarivanja ishoda sata. (Vukojević i Tomašević 2020: 329) Najvažnije je da „učitelj u svakom trenutku mora imati pred sobom jasan cilj te razlog zašto nešto odabire i čini.“ (isto: 329)

6.3. Nastavnik i učenik

Već smo se upoznali s ulogom nastavnika u osmišljavanju i organizaciji problemske nastave uporabom dramsko-pedagoških metoda. Međutim, važno je spomenuti i odnos učenika i nastavnika prilikom ostvarivanja odgojno-obrazovnog procesa.

Naime, nastavnik od predavača postaje kreator nastavnoga procesa, problemske situacije i svih dramskih aktivnosti, dok učenici aktivno sudjeluju u svim etapama nastavnoga sata. (Vrsaljko i Ivon 2009: 148)

Svaki odgojno-obrazovni proces treba biti usmjeren na učenika te se od nastavnika zahtijeva što bolja i veća pripremljenost za korištenje dramsko-pedagoških metoda u nastavi. Slavica Vrsaljko i Katarina Ivon tvrde da „prva i najvažnija učiteljeva zadaća je probuditi u uenicima užitek učenja i tada učinci ne će izostati. Novi sustav ostavlja mogućnost kreativnog izričaja i učenika i nastavnika.“ (2009: 149) Dakle, može se zaključiti da nastavnik potiče i navodi učenika tijekom nastavnog procesa te time pomaže učeniku u oblikovanju i razvoju svojih vještina.

6.4. Kreativni nastavnik

Kako bi se ostvarila kreativna nastava te osmislile dramske aktivnosti, potreban je kreativan nastavnik jer jedino on može potaknuti kreativnost u učeniku (Vrsaljko i Ivon 2009: 149). Alice Mail (1968) navodi nekoliko karakteristika kreativnoga nastavnika:

- osoba koja posjeduje primarnu sliku koja vodi njegovo djelovanje i mišljenje
- osoba koja prihvaća samu sebe čvrsto, točno i realistički, te koristi svoj puni potencijal
- osoba koja je svjesna drugih ljudi, osjetljiva prema njima i reagira na ljude, ideje i događaje
- osoba koja posjeduje osjećaj nesigurnosti i neizvjesnosti, koja tolerira dvosmislenost
- osoba koja je učenik

(cit. u Vrsaljko i Ivon 2009: 149)

Prema tome, najvažnija je karakteristika kreativnoga nastavnika sposobnost ispunjavanja svojih i učeničkih potencijala, inovativnost i sposobnost osmišljavanja novih ideja i aktivnosti.

7. DRAMSKE AKTIVNOSTI (IGRE) U OBRADI LEKTIRE

Dramsko-pedagoške metode najučinkovitije je uklopiti u obradu djela za cjelovito čitanje odnosno lektira. Dramske aktivnosti i igre mogu doprinijeti kreativnijem pristupu interpretaciji književnih djela te tako više motivirati učenike za rad, ali ih i aktivno uključiti u nastavu.

Zrinka Vukojević ističe da „lektira za učenika predstavlja pozivnicu u svijet čitanja čiji je cilj probuditi učenički interes i maštu, potaknuti kreativnost i iznošenje vlastitih misli i stavova. Čitanjem lektirnih djela učenici ostvaruju unaprijed planirane razine književnoga obrazovanja, razvijaju kulturu čitanja i književni ukus te vlastite stvaralačke sposobnosti.“ (2020) Uočljivo je da lektira ima veliku ulogu u nastavi književnosti zato što se učenici susreću s dužim proznim djelima te stvaraju navike čitanja, ali i razumijevanje pročitano. Nadalje, Dragutin Rosandić (2005) tvrdi da lektirno djelo pruža mogućnost provjere učeničkih zapažanja i stavova o pročitano književnom djelu, daje učenicima mogućnost međusobnog izmjenjivanja mišljenja te tako potiče razvoj učenikova kritičkoga mišljenja. (cit. u Vukojević, 2020)

Kako bi se lektirno djelo približilo učenicima, potrebno je kvalitetno i kreativno osmisliti nastavnu obradu djela, odnosno nastavnik treba izabrati odgovarajuće metode i aktivnosti kojima će potaknuti učenike na suradnju i sudjelovanje. Nužno je odabrati i primijeniti primjerene metodičke pristupe književnoumjetničkim djelima koji, ponajprije, uzimaju u obzir učenikov kognitivni razvoj. Tako se ostvaruje bolja kvaliteta nastave u kojoj ravnopravno sudjeluju i nastavnik i učenici te učenik na osnovi vlastitih iskustava i mogućnosti izgrađuje svoje znanje. (Lučić-Mumlek (2002) cit. u Vukojević, 2020)

7.1. Dramski pristup obradi lektire

Prilikom provedbe istraživanja, Marina Gabelica i Dubravka Težak, spoznale su da je učenicima najveći problem tijekom čitanja, a potom obrade lektire zapravo tek pisanje lektire, odnosno može se zaključiti da je učenicima vođenje dnevnika ili bilo koja vrsta pisanja prilikom obrade lektire veći problem od čitanja lektire. (2017: 96) Stoga je vrlo važno osmisliti zanimljiv i dinamičan nastavni sat interpretacije lektire, a upravo to može se postići dramskim postupcima.

Dramski pristup lektiri „ostvaruje se različitim dramskim aktivnostima koje se mogu prilagođavati te na taj način spoznavanje lektire pretvoriti u aktivno stvaralaštvo i istraživanje čime

izravno djelujemo na učeničku radoznalost, a time se potiče zanimanje za sadržaj samog lektirnog djela.“ (Vukojević, 2020) Najčešći oblik uklapanja dramskih aktivnosti u nastavne sate obrade lektire jest igranje uloga, odnosno kada učenici, pa čak i nastavnici, imaju različite uloge kojih se moraju pridržavati. Najčešće su te uloge povezane s likovima iz književnih djela koja se obrađuju, no uloge mogu biti određene i izvan okvira književnoga/lektirnoga djela. (Vukojević, 2020) Učenici iznose kako bi im sati lektire bili zanimljiviji kada bi imali određene igre uloga. Kada su Marina Gabelica i Dubravka Težak postavile pitanje učenicima kako bi sati lektire mogli biti zanimljiviji, zaključile su da učenici „predlažu da se lektirni sati organiziraju kao simulacije sudnice, debate, diskusije i rasprave. Iskazuju sklonost dramatizacijama, igrama uloga i aktivnostima kao što su izrada plakata, stripova i kvizova.“ (2017: 97)

Dramskim postupcima i aktivnostima izbjegava se pretežno kognitivno istraživanje i doživljavanje književnoga djela te se teži tome da se učenici koriste što većim brojem svojih osjetila prilikom shvaćanja pročitanoga. Kada su posrijedi dramski postupci, riječ je zapravo o aktivnostima koje imaju cilj što bolje uklopiti učenike u atmosferu djela (scene, doživljaje i ideje koje su opisane u djelu) te da različitim osjetilima učenike stavljaju u pozicije likova i stvaraju interaktivni odnos učenika sa sadržajem koji istražuje. Stoga je vrlo važan kreativan pristup lektiri, odnosno kada nastavnik teži osmišljavaju takvih aktivnosti pomoću kojih se učenici stavljaju u aktivan odnos sa sadržajem koji se obrađuje. (Gabelica i Težak 2017: 160-161)

7.2. Primjeri (dramskih) aktivnosti u obradi lektire

Postoje razne aktivnosti koje su korisne prilikom obrade lektirnih djela te koje čine nastavu književnosti zanimljivijom i dinamičnom za učenike. Aktivnost „forumsko kazalište“ može dodatno uključiti učenike u sate lektire. Naime, ovom aktivnosti nekoliko učenika izvodi kratku priču, odnosno glavni problem djela koji se naglo prekida prije njegova rješenja. Ostali učenici, „publika“, treba sudjelovati i iznositi različite načine kojima bi se mogla razriješiti scenom prikazana problemska situacija iz lektirnoga djela. (Sabljčić 2021: 232)

Učenici također mogu imati i različite uloge u dramskom pristupu lektiri, a Marina Gabelica i Dubravka Težak navode nekoliko:

- ČUVAR RIJEČI – učenik koji na satu lektire zapisuje nove i nepoznate riječi te navodi njihova značenja i primjere uporabe u rečenicama.

- GLASNOGOVORNIK LIKOVA – učenik s ovom ulogom treba predstaviti lik iz djela tako da prouči njegov izgled, govor i ponašanje.
- ODVJETNIK – cilj uloge odvjetnika jest obraniti određeni lik i opravdati njegove postupke.
- FILOZOF – učenik koji zapisuje najmudrije misli iz djela.
- DETEKTIV – uloga detektiva jest poručiti uzročno-posljedične veze u djelu te tako navesti problem djela i kako je on riješen.
- PSIHOLOG – učenik koji navodi glavni konflikt među likovima i objašnjava kako se on može razriješiti.
- SUDAC – učenik koji će „presuditi“ jesu li postupci likova opravdani ili ne te odrediti treba li lik biti nagrađen ili kažnjen.

(2017: 233-234)

Uloge učenika ovise o dramatizacijskim igrama koje su uklopljene u sat obrade lektira. Međutim, svaka uloga ima cilj da učenik razvije određene sposobnosti, piše izvješća te suradnički radi s ostalim učenicima. (Gabelica i Težak 2017: 234)

Također, dramatizacijska igra jedna je od zanimljivih metoda obrade lektirnoga djela, no o dramatizacijskoj igri, temama i aktivnostima koje se mogu koristiti u različitim igrama govorit će se više u sljedećem poglavlju rada.

8. PRIMJERI DRAMATIZACIJSKIH IGRI NA ODABRANIM DJELIMA

Dramatizacijska igra jedna je od dramsko-pedagoških aktivnosti koja može poslužiti kao kreativan i zanimljiv način obrade lektirnih ili drugih književnih sadržaja. Dramske igre, tehnike i vježbe osnovne su metode dramskog odgoja te dramska igra predstavlja aktivnost u kojoj sudionici igre preuzimaju uloge i koja ima određena pravila, a ponekad i natjecateljski karakter. (Krišić u Fileš i dr.. 2008: 16) „U dramskim igrama učenici i učenice se prenose u određene situacije, likove, pojave, stvari pomoću riječi, pokreta, kretanja i zvukova.“ (Stanišić 2015: 70) S obzirom da u dramskim igrama učenici preuzimaju različite uloge, važno je pojasniti i sam pojam igranje uloga. Igranje uloga predstavlja dramsku tehniku koja podrazumijeva proučavanje, upoznavanje i preuzimanje načina ponašanja i/ili razmišljanja određenih likova u zadanoj problemskoj situaciji. (ur. Čubrilo, Krušić i Rimac Jurinović 2017: 19) Dakle, dramatizacijske igre nisu nužno igranje, već je to oblik rada u kojemu učenici imaju određenu ulogu koja je povezana s tematikom dramatizacije.

U nastavku rada prikazat će se nekoliko primjera odabranih književnih djela te dramatizacijskih igri pomoću kojih se djela mogu obraditi.

8.1. Detektivska igra - Edgar Allan Poe, *Izdajničko srce*

Edgar Allan Poe bio je američki književnik te je stvarao u razdoblju romantizma. Poeva djela najpoznatija su po svojim mračnim temama, melankoličnim ugođajima i opisivanjima nadnaravnog. Za svoga života ponajviše je pisao pjesme i kratke priče te se smatra začetnikom detektivske priče. Najpoznatija Poeova pjesma jest pjesma *Gavran*, a neke od najpoznatijih Poeovih kratkih priča sadržaj su zbirke *Priče groteske i arabeske*, primjerice *Crni mačak*, *Pad kuće Usher*, *Krabulja crvene smrti* i *Izdajničko srce*. (*Leksikon stranih pisaca* 2001: 842) U nastavku prikazano je djelo *Izdajničko srce* te njegova obrada na osnovi dramatizacije detektivske igre.

8.1.1. Tijek sata detektivske igre

Nastavni sat počinje metodom oluja ideja. Nastavnik na ploču napiše pojam *ubojstvo* te je zadatak učenika navesti što više riječi koje ih asociraju na pojam napisan na ploči, a za to vrijeme na slikokazu je prikazana slika mjesta zločina koja učenicima može pomoći prilikom oluje ideja.

Navedenom aktivnosti učenike se na početku sata navodi na razmišljanje te na zaključak da upravo detektivi rješavaju zločine.

Ostatak sata učenici će provesti podijeljeni u četiri skupine. Za sljedeću aktivnost učenicima su dodijeljene omotnice u kojima su sadržane zagonetke. Nastavnik još ne najavljuje temu nastavnoga sata jer kao detektivi učenici trebaju samostalno doći do zaključka o čemu će se govoriti u nastavku sata. Odgovori zagonetki jesu: Edgar Allan Poe, *Izdajničko srce*, romantizam i ubojstvo čime učenici otkrivaju pisca, djelo, temu i razdoblje u kojem je djelo nastalo, a samim time i temu nastavnoga sata.

Nadalje, svakoj od četiri skupine dodijeljena je središnja tema interpretacije djela – psihološka karakterizacija lika (ubojice), motiv ubojstva, mjesto zločina/ oružje i žrtva. Polazište prilikom obrade djela jest citat:

„Uz glasan krik, naglo sam otvorio svjetiljku i uletio u sobu. Vrisnuo je jednom – samo jednom. U trenu sam ga zabacio na pod i navukao tešku postelju na njega. Tada sam se radosno nasmiješio, jer sam već toliko posla obavio. Ali još je mnogo minuta srce i dalje potmulo kucalo. To me, međutim nije ozlovoljilo; nije se moglo čuti kroza zid. Napokon je prestalo. Starac je bio mrtav. Uklonio sam postelju i pogledao leš. Jest, bio je posve, posve mrtav.“ (Poe 1986: 76)

Svakoj je skupini dodijeljen dosje u kojem se nalaze različiti prilozima koji bi im trebali pomoći riješiti ubojstvo. Uručci u dosjeima prilagođeni su središnjoj temi obrade svake skupine. Dosjei skupina sadržavaju: isječke novinskih članaka, liječnički karton žrtve, izjave svjedoka, slike mjesta zločina i oružja kojim je počinjen zločin, slike žrtve i nalaz obdukcije. Također svaka skupina prima još četiri omotnice u kojima se nalaze: citati iz kratke priče *Izdajničko srce*, pitanja za izradu profila, pitanja za lanac ubojstava, odnosno povezivanje ubojice i djela s drugim (sličnim) djelima te obrazac za izvješće za novinare. Međutim, navedene omotnice otvaraju se u točno određenom dijelu istrage. (*Detective for a day 2024*) Ishod navedenih aktivnosti jest da će učenici moći analizirati ključne sastavnice teksta prema zadanim uputama.

Pregledavanjem priloga učenici povezuju citate iz teksta s odgovarajućim prilozima iz dosjea – slikama, izvještajima, prijavama, novinskim člancima. Potom izrađuju kratki profil ubojice, motiva, mjesta zločina i žrtve prema zadanim uputama. Nadalje, učenici otvaraju omotnicu u kojoj se nalaze pitanja za „lanac ubojstava“ te se od učenika ne očekuje samo da analiziraju priloženo književno djelo već da ga povežu s drugim (sličnim) djelima, uspostave veze glavnoga lika Poeove kratke priče s likovima iz drugih djela, da navedu karakteristike svojstvene za različita književna razdoblja. Dakle,

učenik će moći povezati navedeno djelo i razdoblje u kojem je nastalo s različitim književnim djelima i razdobljima.

Nakon što su učenici odredili sva glavna obilježja djela, na temelju pripremljenih profila učenici pišu izvješće za *novinarsku konferenciju* s novinarima na kojoj će obavijestiti građane o ubojstvu i ubojici. Nadalje, kada je ubojica „uhvaćen“, svaka detektivska skupina mora obaviti ispitivanje svoga zločinca te mu odrediti kaznu. Ishod aktivnosti jest da će učenik moći primjenjivati stečena znanja u oblikovanju različitih vrsta tekstova.

Ostvareni ishod iz *Kurikuluma* u opisanom satu jest: „učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut tekstom.“ (*Kurikulum nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije* 2019: 41) Dakle, „učenik oblikuje radove služeći se različitim tehnikama, oblicima izražavanja i medijima“ te „predstavlja svoj rad individualno ili timski.“ (*Kurikulum nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije* 2019: 41)

Međupredmetne teme koje se ostvaruju prilikom opisanog nastavnog sata jesu osobni i socijalni razvoj te učiti kako učiti. Osobnim i socijalnim razvojem učenici razvijaju svoje socijalne i komunikacijske vještine, suradnju i timski rad te se odgovorno ponašaju prema sebi i drugima u zajednici i razvijaju strategije rješavanja problema. (*Osobni i socijalni razvoj* 2019) Međupredmetnom temom učiti kako učiti učenici se koriste „različitim strategijama učenja i upravljanja informacijama koje su temelj za razvoj ostalih vrsta pismenosti te za kritički i kreativni pristup rješavanju problema.“ (*Učiti kako učiti* 2019)

8.2. Psihološko savjetovalište - Johann Wolfgang von Goethe, *Patnje mladog Werthera*

Johann Wolfgang von Goethe stvarao je u razdoblju klasicizma i romantizma te je jedan od najpoznatijih njemačkih pisaca. Goetheov književni opus obuhvaća gotovo sve književne rodove te čak nekoliko znanstvenih područja. Dva najpoznatija Goetheova djela jesu tragedija *Faust* (1800.), koju je dovršavao šest godina, te roman *Patnje mladog Werthera* (1774.), koji je postigao svjetski uspjeh. (*Hrvatska enciklopedija* 2024) Djelo *Patnje mladog Werthera* u nastavku će biti prikazano u okviru dramatizacijske igre „Psihološko savjetovalište.“

8.2.1. Tijek sata psihološkog savjetovališta

Prije same najave teme nastavnoga sata i književnoga naslova koji će se interpretirati, nastavnik uputi učenike da sjednu i zatvore oči. Zatim nastavnik čita odlomak iz romana *Patnje mladog Werthera* o razmišljanjima glavnoga lika, Werthera, te o njegovu unutarnjem nemiru:

„Bog znade kako često lijegam u krevet sa željom, pače katkad i s nadom, da se više neću probuditi: a jutrom otvorim oči i opet vidim sunce, i nevoljan sam. O, da mogu biti hirovit, da mogu okriviti vrijeme, nekoga trećega, kakvo promašeno poduzeće — ipak bi tek napola počivalo na meni ovo nepodnošljivo breme zlovolje. Vaj meni! I odviše jasno osjećam da je na meni jedinom sva krivnja — ne krivnja! Dosta to da je u meni sakriven izvor sve nevolje, kao negda izvor svega blaženstva. Jesam li još onaj isti koji sam negda lebdio u svoj punoći osjećajâ, a za svakim mi je korakom slijedio raj i imao sam srce da ljubeći obujmim čitav svijet. A sada je ovo srce mrtvo; iz njega ne teku više nikakvi zanos, moje su oči suhe, a moji oćuti, kojih više ne osvježuju okrepne suze, tjeskobno nabiru moje čelo. Patim mnogo, jer sam izgubio ono što je bilo jedina raskoš života moga, onu svetu, oživljujuću snagu kojom sam stvarao svjetove oko sebe; nje nema više!...“ (Goethe 2018: 69-70)

Nakon čitanja odlomka nastavnik usmjeri učenike na iznošenje vlastitih osjećaja koji su se probudili u njima tijekom slušanja odlomka. (Skokić, 2021) Zatim, nastavnik najavi temu sata i pojasni učenicima da će biti sudionici psihološkog savjetovališta. Ovom aktivnosti učenici su motivirani za rad jer ih se odmah uvodi u razmišljanje o psihološkoj karakterizaciji i razgovor o osjećajima. Ishod koji su učenici ostvarili jest da su mogli iznijeti i objasniti svoje osjećaje na osnovi pročitane odlomka.

Sljedeća aktivnost uključuje pisanje pisma, odnosno svaki učenik treba razmisliti i ukratko sastaviti pismo iz perspektive Werthera, a pri tome mogu opisivati bilo koji događaj iz romana. Potom nekoliko učenika čita svoje pismo i navode glavne probleme koji muče Werthera, odnosno provodi se psihološka karakterizacija lika te se uspostavlja jedan glavni problem koji će biti središte analize psihološkog savjetovališta. Opisanom aktivnosti učenici sastavljaju i oblikuju pismo služeći se važnim događajima iz djela te identificiraju glavni problem djela.

Za sljedeću aktivnost nastavnik učenicima dijeli unaprijed pripremljen liječnički karton. Zadatak učenika jest popuniti liječnički karton za „pacijenta“ Werthera unoseći: simptome,

raspoloženja, fizički izgled i ponašanje te uspostaviti dijagnozu pacijenta. Ishod koji učenik ostvaruje jest iznošenje, analiziranje te karakteriziranje pojedinog lika iz djela. (Skokić, 2021)

Nadalje, važno je analizirati i veze te utjecaj okoline na unutarnje stanje lika pa učenici trebaju ukratko opisati veze Werthera s drugim likovima, posebice s njegovom majkom i Lottom (učenici povezuje i opisuje veze među likovima u djelu).

Nakon oblikovanja problema i dijagnoze lika, moguće je organizirati terapiju odnosno razgovor s Wertherom. Učenici međusobno odabiru jednog učenika koji će glumiti lika Werthera koji se nalazi na terapiji kod psihijatra. Učenici mu, potom, postavljaju pitanja vezana uz događaje iz djela, a Werther mora opisati svoje stavove i osjećaje. Navedenom aktivnosti učenici sudjeluju u dijalogu te se učenik stavlja u poziciju lika i odgovara na postavljena pitanja.

Na kraju nastavnoga sata učenici iznose svoje savjete Wertheru, odnosno daju svoja mišljenja i stavove kako bi pomogli da se Werther osjeća bolje i prebrodi sve teškoće u životu.

Ishodi koje učenici ostvaruju kroz dramatizacijsku igru psihološkog savjetovališta jesu: učenik se stvaralački izražava i oblikuje različite radove koristeći se različitim tehnikama te predstavlja svoj rad. (*Kurikulum nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije 2019: 46*) „Izražava svoj literarni doživljaj teksta i obrazlaže stavove o književnom tekstu“ te ih potkrepljuje primjerima i izdvaja pojedinosti koje su ga se dojmile i potaknule na razmišljanje. (*Kurikulum nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije 2019: 45*)

Ostvarena međupredmetna tema jest učiti kako učiti jer učenici razvijaju svoje kreativno mišljenje, odnosno učenik kreativno djeluje u različitim područjima učenja te učenici samostalno kritički promišljaju i vrednuju ideje. (*Učiti kako učiti 2019*) Još jedna ostvarena međupredmetna tema jest zdravlje. Učenici navedenom dramatizacijskom igrom analiziraju i opisuju utjecaj rizičnih čimbenika na mentalno zdravlje, odnosno objašnjavaju što znači sagledati problem iz druge perspektive. (*Zdravlje 2019*)

8.3. Savjetovalište za parove – Henrik Ibsen, *Nora*

Henrik Ibsen bio je norveški književnik čija djela pripadaju vrhuncima razdoblja realizma i naturalizma te je svojim djelom preteča modernističkoj dramati. Ibsen je bio jedan od najutjecajnijih svjetskih književnika te je u svojim dramama vrlo dobro oblikovao ženske likove. Zbog toga je jedan od njegovih najpoznatijih naslova drama *Nora* ili *Lutkina kuća*. U svojim je tekstovima kritizirao

društvenu elitu i licemjerje te preispitivao društvene i religijske konvencije. Uz *Noru* Ibsen je napisao još nekoliko popularnih djela, primjerice: *Sablasi*, *Neprijatelj naroda* i *Divlja patka*. (Hrvatska enciklopedija 2024)

8.3.1. Tijek sata savjetovališta za parove

Na početku nastavnoga sata nastavnik prikazuje sliku marionete te upita učenike što je prikazano na slici. Učenici metodom oluje ideja iznose svoja razmišljanja o onome što smatraju da je prikazano na slici, odnosno koja je simbolika marionete i kako se ona može povezati s dramom *Nora* koja je glavna tema sata. Nadalje, dva učenika u ulogama Nore i Torvalta čitaju odlomak iz drame, odnosno posljednji prizor koji je važan za samu interpretaciju i analiziranje djela, ali pogotovo za Norin lik. (Banović, n.d.):

„HELMER (tužno): Vidim, vidim. Između nas se otvorio ponor. Ali, Nora, mi ga možemo premostiti, zatrpati.

NORA: Ova žena kakva sam sad, ne može biti tvoja supruga.

HELMER: Ja ću se promijeniti.

NORA: Možda – kad ti oduzmu lutku.

HELMER: Nora, ne ostavljaj me! Ja to ne razumijem!

NORA (odlazi nadesno unutra): Baš zato i moram. (Ona se vraća sa šeširom i zimskim kaputom i nosi malu putnu torbu, koju meće na stolicu pokraj stola.)

HELMER: Nemoj noćas. Sutra!.

NORA (oblači kaput): Ne mogu provesti noć u stanu stranog čovjeka.

HELMER: A da živimo kao brat i sestra?

NORA (meće šešir): Ti vrlo dobro znaš da to ne bi trajalo. (Ogrće se šalom.) Zbogom, Torvalde. Djecu ne želim vidjeti. Znam da su u boljim rukama od mojih. Takva kakva sam sada ne bih im bila od koristi.

HELMER: Ali jednom poslije, Nora – jednog dana?

NORA: Kako da ti odgovorim? Mogu li ja znati što će od mene postati?

HELMER: Ali ti si moja žena, sada i ubuduće.

NORA: Čuj me, Torvalde: kad jedna žena ostavi svoga muža kao što ja ostavljam tebe, zakon ga oslobađa svih obveza prema njoj. Ti nisi vezan ničim. Slobodan si. Oboje smo slobodni. Uzmi svoj prsten i vrati mi moj.“ (Ibsen 2018: 69)

Navedenom aktivnosti učenici iznose i navode svoja prvotna razmišljanja i asocijacije na prikazanu sliku i pročitani odlomak.

Zatim nastavnik podijeli učenike u četiri skupine:

1. bračni savjetnici
2. financijski savjetnici
3. psihoanalitičari
4. obiteljski prijatelji (Banović, n.d.)

Svaka skupina ima određeni zadatak analize likova i drame te je njihov zadatak, prema zadanim uputama, napisati kratak osvrt, savjete ili pismo, odnosno trebaju savjetovati Noru i Torvalda kao bračni par iz različitih perspektiva. (Banović, n.d.) Skupina bračni savjetnici za zadatak imaju sagledati vezu bračnoga para Helmer kroz oči stručnjaka koji pomažu bračnim parovima prebroditi krize i pronaći odgovarajuće rješenje za probleme koji opterećuju njihovu vezu odnosno brak. Nadalje, skupina financijski savjetnici pomaže paru prebroditi financijske krize, odnosno prikazuju Nori Helmeru kako mogu uskladiti svoje financijske želje, ali i želje kao partnera te svoje djece. Sljedeća skupina, psihoanalitičari, za zadatak imaju pomoći osobama koji pate od različitih psihičkih problema i oboljenja. Skupina psihoanalitičara proučit će osjećaje Nore i Torvalda te nastojati razumjeti razloge njihova nezadovoljstva i teškoće u njihovu ljubavnom i bračnom životu. Skupina obiteljski prijatelji treba osmisliti i analizirati socijalno okružje bračnoga para Helmer te opisati kako na bliske kontakte utječe ponašanje Nore i Torvalda, ali i kako ostali utječu na njihov brak. (Banović, n.d.) Nastavnik svakoj skupini uruči opise zanimanja likova te dodatne smjernice prema kojima je potrebno analizirati dramu. Ishod aktivnosti očituje se u mogućnosti učenika da slijede zadane upute, analiziraju dramu, oblikuju kratki tekst te opisuje različite događaje i oblikuju moguće odgovore/rješenja za analiziranje situacija.

Kada svaka skupina izvrši svoj zadatak, iznose rezultate svojega rada i zaključke. Slijedi rasprava te se postavljaju dodatna problemska pitanja (nemogućnost komunikacije, potraga za vlastitim identitetom te položaj žene u obitelji i društvu.). Norini i Torvaldovi problemi sagledavaju se iz različitih kutova te se može donijeti konačan zaključak o izvoru njihovih problema, ali i moguća

rješenja. Tijekom kratke rasprave, u koju su uključeni svi učenici, nastoji se zajednički doći do odgovora, a učenici na osnovi analize iznose vlastita kritička mišljenja. (Banović, n.d.)

Na kraju nastavnoga sata još jednom se analizira pitanje: Je li Norin postupak na kraju djela opravdan? Napokon, učenici mogu povezati Norin lik sa stvarnim svijetom, odnosno opisati nekoliko primjera iz današnjeg društva koji je povezan s *Norom*.

Ishodi iz Kurikuluma ostvareni u ovom nastavnom satu jesu: učenik izražava svoje mišljenje i obrazlaže svoj kritički stav o književnom tekstu na temelju čitateljskoga iskustva i znanja o svijetu i književnosti, učenik obrazlaže svoje razumijevanje teksta, predstavlja svoj rad individualno ili timski te priprema scenske i dramske igre. (*Kurikulum nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije* 2019: 40)

Ostvarene međupredmetne teme jesu osobni i socijalni razvoj, građanski odgoj i obrazovanje te učiti kako učiti. U osobnom i socijalnom razvoju učenik suradnički uči i radi u timu. (*Osobni i socijalni razvoj* 2019) Učenik aktivno sudjeluje u zaštiti ljudskih prava, odnosno uočava aktualne probleme u zajednici te navodi načine zaštite ljudskih prava. Također, opisivanjem odnosa Nore i Torvalda, učenik promiče ravnopravnost spolova čime se ostvaruje međupredmetna tema građanski odgoj i obrazovanje. (*Građanski odgoj i obrazovanje* 2019) Međupredmetna tema učiti kako učiti očituje se u sljedećem: učenik ostvaruje dobru komunikaciju s drugima, uspješno surađuje u različitim situacijama i spreman je zatražiti i ponuditi pomoć te samostalno kritički promišlja i vrednuje ideje. (*Učiti kako učiti* 2019)

8.4. Bijeg iz učionice (*Escape (class)room*) - Edgar Allan Poe, *Krabulja Crvene smrti*

Kratka priča *Krabulja Crvene smrti* američkog književnika E.A. Poea prvi je puta objavljena u časopisu *Graham's Magazine* 1842. godine. Priča sadrži elemente gotske fikcije i obiluje raznim simbolima te se smatra da sadržava i neke autobiografske elemente. U *Krabulji Crvene smrti* veliku simboliku ima sedam soba koje su prikazane u različitim bojama: plava, purpurna, zelena, narančasta, bijela ljubičasta i crvena (crna) te svaka boja predstavlja različite etape ljudskoga života. (Lektire.hr 2024)

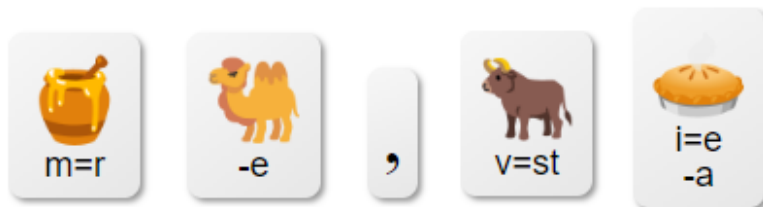
8.4.1. Tijek sata bijega iz učionice

Bijeg iz učionice igra je koja se može, ako je to izvedivo, organizirati u prostorijama cijele škole, odnosno tako da se učenici slobodno kreću po školi tražeći tragove. Međutim, ako nije moguće organizirati bijeg iz učionice u prostorijama škole, metoda se može prilagoditi i odvijati u tek jednoj učionici. U nastavku rada opisan je primjer bijega iz učionice koji se većim dijelom odvija u učionici.

Na početku nastavnoga sata učenicima se najavljuje igra i književno djelo te se navodi cilj igre koji ne mora nužno biti „bijeg“ iz učionice, već može biti i dobitak nagrade. (*Kako napraviti Escape room* 2024) Učenici se dijele u parove ili manje skupine ovisno o broju učenika. Također se učenicima napominje da imaju pravo jednom zatražiti pomoć tijekom igre. Igra je organizirana tako da je usko povezana s bojama prostorija u kratkoj priči *Krabulja Crvene smrti* te su tragovi povezani sa simbolikom prostorija i njihovih boja. Za prvu aktivnost nastavnik uruči parovima/skupinama crnu omotnicu koja sadrži citat iz djela kojim se najavljuje da će boje i simbolika prostorija biti važni prilikom igre bijega iz učionice:

„Krajnja odaja na istočnoj strani, primjerice bila je urešena plavim tkaninama, pa su joj i prozori bili jarko plavi. U drugoj su sobi ukrasi i tapiserije bili purpurni, pa su i okna bila purpurna. Treća je bila potpuno zelena, pa su takvi bili i prozori. Četvrta je bila namještena i osvijetljena narančasto, peta bijelo, šesta ljubičasto. Sedma je odaja bila sva u crnim baršunastim tapiserijama (...) Ali samo u ovoj sobi boja prozora nije se slagala s bojom dekoracija. Ovdje su okna bila jarkocrvena- crvena kao krv“ (Poe 2004: 186)

Nadalje, omotnica sadrži i rebus koji učenici moraju riješiti kako bi pronašli sljedeći trag.

Slika 1. Rebus

Rješenje rebusa glasi: *red dva, stol pet*. Učenici trebaju zaključiti da se trag nalazi ispod petoga stola u učionici te koji se nalazi u drugome redu.

Nakon što su učenici riješili rebus, pronalaze sljedeću omotnicu koja je plave boje. Omotnica sadrži naizgled prazan papir. Međutim, učenici trebaju odgonetnuti da je sadržaj papira napisan nevidljivom tintom od limunova soka te da im je potrebno svjetlo kako bi pročitali napisani tekst. (*Kako napraviti Escape room 2024*) Tekst na papiru glasi: *Pogledaj ispod magične kugle*. Učenici trebaju zaključiti da je magična kugla zapravo plazma kugla koja se rabi u fizici, no izgleda kao magična kugla. Simbolika magije povezuje se s purpurnom bojom u Poeovoj priči. Tekst napisan na papiru odvodi učenike do sljedećega traga – purpurne omotnice.

Sadržaj purpurne omotnice jest premetaljka. Zadatak premetaljke sastoji se od nekoliko riječi čija slova učenici moraju pravilno posložiti kako bi pronašli sljedeći trag. Premetaljka glasi: *Jedg es vauč vcona?*, odnosno *Gdje se čuva novac?* Tako učenici zaključuju da je riječ o novčaniku koji se nalazi na nastavnikovu stolu, a u njemu još jedna omotnica.

Sljedeća omotnica zelene je boje. U omotnici se nalazi matematički zadatak: $60:5 \times (7-5)$. Učenici trebaju riješiti zadatak tako da dobiju rješenje 24 te otići u učionicu/prostoriju broj 24 u kojoj se nalazi kutija s novcem. Na svakoj se novčanici nalazi trag gdje je sljedeća omotnica – na pet su novčanica napisana slova koja na kraju tvore riječ SUNCE otkrivajući učenicima da se sljedeći trag, narančasta omotnica, nalazi iza slike sunca u učionici.

Narančasta omotnica sadrži opis dvorca iz priče: „Bila je to prostrana i vebna građevina sagrađena po kneževu hirovitu, ali profinjenu ukusu. Bila je opasana debelim i visokim zidinama, a vratnice su bile od željeza.“ (Poe 2004: 185) Prema navedenom citatu, učenici trebaju zaključiti da je riječ o dvorcu, odnosno da je dvorac mjesto radnje djela te primijetiti da je figura dvorca u učionici i da se u njoj pronalazi ključ za ormarić u kojem je sljedeći trag – bijela omotnica.

Bijela omotnica sadrži pitanje: *Koja prostorija u Krabulji Crvene smrti označava tamu i kraj te je šesta po redu prostorija u dvorcu?* Učenici zaključuju da je riječ o ljubičastoj sobi te pronalaze trag u ljubičastoj kutiji koja se nalazi u učionici.

U ljubičastoj omotnici učenici pronalaze listić s QR kodom te ga skeniraju svojim mobilnim uređajima ili školskim tabletima. QR kod koji učenici skeniraju otvara križaljku koja sadrži pitanja na osnovu priče. Kada učenici riješe križaljku, prikaže im se gdje se nalazi sljedeća omotnica. (*Kako napraviti Escape room 2024*)

Crvena, posljednja omotnica nalazi se u ladici nastavnikova stola te sadrži sljedeću zagonetku: *Niti jurim, niti žurim, uvijek sporo idem, ali točno na vrijeme, uvijek na cilj stignem.* (*Zagonetke 2024*) Rješenje zagonetke jest SAT te učenici trebaju primijetiti da vrijeme na satu pokazuje 8:12,

odnosno da je kombinacija brojeva na lokotu za glavnu nagradu 0812. Učenici koji prvi odgonetnu i riješe sve zadatke osvajaju nagradu koju odredi nastavnik.

Ishodi za opisani nastavni sat jesu: „učenik čita tekst, prosuđuje značenje teksta i povezuje ga s prethodnim znanjem i iskustvom.“ (*Kurikulum nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije* 2019: 34) Osim toga, učenik istražuje, eksperimentira i slobodno radi na temi koja mu je bliska. (*Kurikulum nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije* 2019: 36)

Ostvarene međupredmetne teme uključuju: osobni i socijalni razvoj, učiti kako učiti te uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije. Uporaba IKT očituje se u učenikovoj sposobnosti da se samostalno koristi raznim uređajima i programima. (*Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije* 2019) Nadalje, učenik razvija svoje osobne potencijale međupredmetnom temom osobni i socijalni razvoj te upravlja informacijama, odnosno samostalno traži nove informacije iz različitih izvora, transformira ih u novo znanje i uspješno primjenjuje pri rješavanju problema međupredmetnom temom učiti kako učiti. (*Osobni i socijalni razvoj i Učiti kako učiti* 2019)

8.5. Kviz znanja – William Shakespeare, *Hamlet*

William Shakespeare bio je engleski dramatičar i pjesnik. Stvarao je u razdoblju renesanse te je, osim svojim književnim djelima, stvarao uspjehe i kazalištem Globe kojemu je bio suvlasnik. Tijekom svojega života napisao je 36 drama, dvije narativne poeme i zbirku soneta te je oblikovao i svojevrsnu formu soneta, danas poznatu kao Shakespeareov sonet. (*Hrvatska enciklopedija* 2024) Među najpoznatija Shakespeareova djela zasigurno se ubraja tragedija *Hamlet* za koju će se, u nastavku rada, prikazati obrada dramatizacijskom igrom kviza znanja (pub kviza).

8.5.1. Tijek sata kviza znanja

Nastavni sat s dramatizacijskom igrom kviza znanja (pub kviza) može voditi sam nastavnik, međutim, u dogovoru s učenicima, dramatizaciju može voditi i jedan ili više učenika. Voditelj kviza najprije podijeli učenike u skupine od četiri člana. Svaka skupina dobije listić za odgovore na pitanja. Nastavni sat počinje igrom vješala te voditelj kviza pojašnjava sudionicima pravila igre. Zatim voditelj započinje igru vješala te svaka skupina pogađa slova sve dok jedna skupina ne otkrije konačan odgovor. Odgovor vješala jest Shakespeare, Hamlet te skupina koja pogodi odgovor osvaja prvi bod.

Nakon uvodne igre, voditelj kviza izgovara početne rečenice kviza: „Našim igračima na putu do glavne nagrade stoji samo jedna prepreka – Hamlet. Biti ili ne biti, pitanje je sada za naše igrače. Tko će pobijediti i osvojiti glavnu nagradu? Saznat ćemo u nastavku kviza.“

Nakon što se pogodi tema nastavnoga sata, voditelj pokreće kviz znanja te predstavlja učenicima sljedeće kategorije:

1. *Bilo jednom...*
2. *Nešto je trulo u državi Danskoj*
3. *Slabosti, ime ti je žena*
4. *Mišolovka*
5. *Biti ili ne biti*

Skupina koja je pogodila glavni pojam igre vješala bira prvu kategoriju koja će se otvoriti. Svaka kategorija sadrži pet pitanja vezanih uz određenu temu kategorije.

Prva kategorija, *Bilo jednom...*, sastoji se od pitanja vezanih uz književno razdoblje u kojemu je stvarao Shakespeare te o Shakespeareovu životu i djelu. Pitanja u toj kategoriji jesu:

- Koja su obilježja razdoblja renesanse?
- Koji su pisci, osim Shakespearea, djelovali u tom razdoblju?
- Kojem kazalištu je Shakespeare bio suvlasnik?
- Koja je formacija Shakespeareova soneta?
- Osim *Hamleta*, koja su još najpoznatija Shakespeareova djela?

Svaka skupina zapisuje svoje odgovore na listić koji su dobili, a u međuvremenu voditelj kviza može pitati igrače nekoliko pitanja o njihovim stavovima ili razmišljanjima o samom djelu i/ili književnom razdoblju. Nakon što sudionici kviza odgovore na sva postavljena pitanja u kategoriji, prelazi se na sljedeću kategoriju koju bira druga skupina po izboru voditelja kviza.

Kategorija *Nešto je trulo u državi Danskoj* sadrži pitanja o tragediji *Hamlet*. Prije otvaranja pitanja kategorije, voditelj kviza može prozvati jednog ili više igrača i pitati ih što smatraju da je tema navedene kategorije. Pitanja za navedenu kategoriju jesu:

- Koji je književni rod i vrsta djela *Hamlet*?
- Kako započinje radnja djela i koje je mjesto radnje?
- Kome je pripadala lubanja koju Hamlet drži na groblju?
- Zašto Hamlet glumi ludilo?
- Tko dovodi glumačku postavu na dvor?

Sljedeća kategorija naslovljena je *Slabosti, ime ti je žena*. Navedena kategorija ispituje učenike o likovima koji se pojavljuju u djelu te o međusobnim odnosima likova. Voditelj kviza upita nekoliko igrača koje je njihovo mišljenje o navedenoj tvrdnji, odnosno slažu li se s tvrdnjom ili ne. Pitanja za učenike u navedenoj kategoriji jesu:

- Tko je Ofelija i kakav je njezin odnos s Hamletom?
- Čije ubojstvo pokreće radnju djela?
- Kludije je...
- Kakav je odnos Hamleta i njegove majke?
- Tko je Fortinbras?

Četvrta kategorija nosi naziv predstave koja se dogodi u tragediji *Hamlet – Mišolovka*. Predstava „Mišolovka“ važna je i prijelomna točka tragedije te je važno da učenici razumiju značenje navedene predstave i kako ona utječe na radnju, ali i završetak drame. Pitanja za navedenu kategoriju jesu:

- Što je Mišolovka?
- Tko organizira i priprema Mišolovku?
- Kako Mišolovka završava?
- Koja je tema Mišolovke?
- Za koga je Mišolovka bila organizirana?

Posljednja kategorija dramatizacijske igre kviza znanja naslovljena je *Biti ili ne biti* zato što sadrži općenita pitanja koja nisu vezana uz točno određen dio tragedije. Voditelj kviza upita igrače kako oni tumače citat „Biti ili ne biti“ te jesu li ikada izgovorili navedeni citat i, ako jesu, u kojoj situaciji. Pitanja koja se učenicima postavljaju jesu sljedeća:

- Tko je Polonije?
- Kako se otrov povezuje s djelom *Hamlet*?
- S kojim se Shakespearovim djelom može povezati *Hamlet* na temelju simbolike otrova i smrti?
- Tko izgovara rečenicu „Slabosti, ime ti je žena“ i na koga se rečenica odnosi?
- Koje je ime Hamletove majke?

Nakon što se riješe sve kategorije, voditelj kviza, nastavnik ili učenici međusobno provjeravaju i zbrajaju bodove svih skupina te skupina s najviše osvojenih bodova pobjeđuje i osvaja nagradu koju određuje nastavnik.

Ishodi na razini aktivnosti koji se ostvaruju u tako organiziranom satu jesu da učenici analiziraju književni predložak na temelju pitanja, potom da učenici odgovaraju na postavljena pitanja te opisuju i argumentiraju svoje odgovore kada je potrebno. Nadalje, ishodi iz *Kurikuluma* koji se ostvaruju jesu sljedeći: „učenik opisuje i pripovijeda u skladu sa svrhom i željenim učinkom na primatelja“ te „analizira književni tekst prema temi i žanru na sadržajnoj i izraznoj razini i primjenjuje književnoteorijske pojmove.“ (*Kurikulum nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije* 2019: 38, 40)

Kao i u prethodnim dramatizacijskim igrama, u opisanoj igri ponajviše se ostvaruju međupredmetne teme učiti kako učiti i osobni i socijalni razvoj. Sudjelovanjem u navedenim aktivnostima, učenik suradnički uči i radi u timu te se koristi različitim strategijama učenja i samostalno ih primjenjuje u ostvarivanju ciljeva učenja i rješavanju problema u svim područjima učenja. (*Osobni i socijalni razvoj i Učiti kako učiti* 2019)

9. PRIMJER IZVEDBE DRAMATIZACIJSKE IGRE U PRAKTIČNOJ NASTAVI U ŠKOLI

Dramatizacijskom igrom sudnice obrađeno je lektirno djelo *Gospoda Glembajevi* Miroslava Krležea. Sat je održan u Tehničkoj školi i prirodoslovnoj gimnaziji Ruđera Boškovića Osijek u četvrtom razredu.

Nastavni je sat započeo aktivnošću „istina ili laž“. Aktivnost se odvijala tako da je nekoliko učenika dobrovoljaca izašlo ispred razrednoga odjela te je svaki učenik izvukao karticu na kojoj se nalazila tvrdnja o djelu, piscu ili razdoblju koje će se obraditi u nastavku sata te je tvrdnja mogla biti točna ili netočna. (Sabljčić 2021: 69) Ostali učenici trebali su odrediti točnost odnosno netočnost tvrdnje te obrazložiti i iznijeti dokaze za svoju tvrdnju. Ishodi navedene aktivnosti jesu da učenik razlikuje točne od netočnih tvrdnji te objašnjava svoje odgovore. Učenici su se dobrovoljno javljali za sudjelovanje u navedenoj aktivnosti te su većim dijelom uspješno odredili točnost ili netočnost tvrdnje.

Nadalje, učenici su podijeljeni u tri skupine u kojima su surađivali do kraja nastavnoga sata. Skupine su bile: tužiteljstvo, obrana i porota. Svakoj skupini je bio dodijeljen odlomak iz drame *Gospoda Glembajevi* koji odgovara zaduženju skupine. Tema suđenja bilo je ubojstvo barunice Castelli za koje je optužen Leone Glembaj. Zadatak svake skupine bio je podijeliti uloge u skupini te pročitati odlomak i izdvojiti nekoliko glavnih teza koje će izložiti ostalim skupinama. Uloge u skupinama trebale su biti: odvjetnik, Leone, predstavnik barunice, Angelika, sluga, svjedoci, zapisničar, sudac i članovi porote. Učenici su ovom aktivnosti uspješno prepoznali bitne informacije u drami te sastavili teze na temelju predloška. Učenici su uspješno surađivali u skupinama, trudili su se što bolje osmisliti glavne teze za svoju skupinu te su tražili pomoć ako je bila potrebna.

Nakon što su učenici sastavili glavne teze za suđenje, svakoj je skupini bilo zadano pet pitanja na temelju kojih su trebali dodatno analizirati zadanu problemsku situaciju odnosno odlomak iz djela, ali i povezati ih s cjelovitim djelom. Učenici su, na temelju pitanja, sastavili svoju optužbu ili obranu koja im je kasnije bila potrebna tijekom suđenja. Zatim su učenici sastavljali govor koji će održati tijekom suđenja. Potom su odvjetnici odlučili koga će pozvati da svjedoči za vrijeme suđenja. Skupina suca i porote odlučila je tko je glavni sudac te su svi osmislili nekoliko pitanja koja će postavljati svjedocima i optuženiku.

Nakon što je svaka skupina odredila tezu suđenja, osmislila govore i odredila uloge, bilo je vrijeme za suđenje. Kako bi stvorili dojam sudnice, učenici su rasporedili stolove tako da su pomaknuli jedan stol ispred ostatka razreda gdje je sjedio sudac. Sa svake sučeve strane sjedilo je nekoliko članova porote te su učenici postavili jednu stolicu pred suca koja je predstavljala mjesto za svjedoke. Sudac se, također, koristio školskim priborom, točnije pernicom, koja ja simbolizirala sučev čekić kojim upozorava na mir u sudnici te označava konačnu presudu. Skupina tužiteljstvo odnosno njihov odvjetnik, iznijeli su svoje optužbe te su sluga i svjedok svjedočili. Nakon njih nastupila je skupina obrana te je njihov odvjetnik pročitao obranu, a svjedočili su Leone i Angelika. Porota i sudac postavljali su dodatna pitanja te se pokrenula rasprava u sudnici. Nakon završetka suđenja, porota i sudac donijeli su konačan sud Leoneu Glembaju te ga proglasili krivim za ubojstvo barunice Castelli. U ovome dijelu sudnice učenici su se najviše aktivirali ponajviše iz razloga što su imali slobodu karakterizirati i izvesti svoj lik kako su smatrali da je najbolje za suđenje. Skupina tužiteljstva jako je dobro argumentirala svoje stavove zašto je Leone Glembaj kriv te su ga sudac i porota jednoglasno proglasili krivim. Nakon završetka sudnice učenici su mogli napisati svoje dojmove o sudnici u kratkoj samoevaluacijskoj anketi.

Ishodi na razini Kurikuluma za izvedeni nastavni sat jesu da učenik izražava svoj literarni doživljaj teksta, potkrjepljuje primjerima svoje mišljenje i stavove te izdvaja pojedinosti koje su ga se dojmile i potaknule na razmišljanje. (*Kurikulum nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije* 2019: 55)

Ostvarena međupredmetna tema je osobni i socijalni razvoj pomoću kojeg su učenici razvijali sposobnosti suradničkog učenja i rada u timu. (*Osobni i socijalni razvoj* 2019), potom učiti kako učiti jer su učenici samostalno kritički promišljali i vrednovali ideje te ostvarili dobru komunikaciju s drugima, uspješno surađivali u različitim situacijama i bili spremni zatražiti i ponuditi pomoć. (*Učiti kako učiti* 2019) Ostvarena je i međupredmetna tema građanski odgoj i obrazovanje jer su učenici aktivno sudjelovali u odlučivanju u demokratskoj zajednici. (*Građanski odgoj i obrazovanje* 2019)

10. ZAKLJUČAK

U ovom diplomskom radu pobliže su proučene dramsko-pedagoške metode te njihova uloga i utjecaj u odgojno-obrazovnom kontekstu. Radom se nastojalo prikazati kako se dramatizacijske igre mogu uklopiti u nastavu te učiniti obradu književnih djela dinamičnijom, motivirajućom i zanimljivijom za učenike. Teorijskim prikazom dramsko-pedagoških metoda, postupaka i tehnika te pojašnjenjem dramske pedagogije, ciljeva dramsko-pedagoških metoda, uloge nastavnika u dramskoj nastavi, utjecaja kreativnosti te prednosti i nedostataka navedenih metoda pojašnjen je odmak od frontalnoga rada u nastavi i povećanje kreativnoga pristupa u nastavnim obradama književnih sadržaja.

Pojmom dramsko-pedagoške metode podrazumijevaju se sve vježbe i aktivnosti koje se upotrebljavaju u nastavi, no takve vježbe trebaju učenike potaknuti na zamišljanje, doživljavanje i stvaranje. Važnu ulogu pri uklapanju dramskih aktivnosti u nastavu ima dramski odgoj. Navedeni pojam označava skup metoda poučavanja i učenja koje se koriste dramskim izrazom, odnosno poučavanje i učenje odvija se kroz dramski okvir. To je oblik učenja i poučavanja uz pomoć dramskoga iskustva. Navedene aktivnosti pomažu učenicima razviti razne vještine i sposobnosti. Učenici najviše razvijaju socijalne vještine zato što se dramske metode najčešće oslanjaju na međusobnu suradnju učenika. Nadalje, učenici poboljšavaju svoje govorne sposobnosti, razvijaju kreativnost, postaju samopouzdaniji, uče razne načine rješavanja problema te ih se potiče na kritičko razmišljanje. Jedan od glavnih ciljeva dramsko-pedagoških metoda jest osloboditi učenike straha, odnosno potaknuti ih na to da se služe svojom maštom te da ne osjećaju strah ili nelagodu prilikom izražavanja svojih doživljaja, misli i ideja koje u njima bude dramatizacijske igre i sama književna djela koja se njima obrađuju.

Dramske-pedagoške metode mogu imati nekoliko prednosti, ali i nedostataka. Osim razvijanja različitih vještina, učenici sazrijevaju kao osobe i stvaraju svoj karakter, odnosno navedenim metodama razvijaju empatiju, razumijevanje drugih, pozornost i koncentraciju te se uče suradnji s drugima. Međutim, postoji nekoliko negativnih strana uporabe dramskih aktivnosti u nastavi, a jedan je od najvećih nedostatak vremena. Veliku ulogu ima i broj učenika te preopterećenost satnice. Zbog velikoga broja učenika stvara se „gužva“ u učionici te se poneke dramske igre ne mogu ostvariti u dostupnom ograničenom vremenu, a da pri tome svaki učenik jednako sudjeluje u igri i u potpunosti ostvari svoju ulogu. Veliku važnost pri organizaciji dramatizacijskih igri i drugih dramskih aktivnosti

u nastavi ima nastavnik. Stoga je vrlo važno da nastavnik ima dobro razvijenu kreativnost, da zna upravljati vremenom te da potiče učenike na suradnju i uključuje ih u tijek nastave.

Prilikom sudjelovanja u dramskim aktivnostima, učenici mogu imati različite uloge, primjetrice: odvjetnik, sudac, detektiv, psiholog, glasnogovornik lika. Također postoje različite dramatizacijske igre kojima se mogu obraditi razna književna djela. Ovim radom prikazana je interpretacija različitih drama, tragedija i kratkih priča pomoću dramatizacijske igre u kojima su učenici bili detektivi, psiholozi, savjetnici za parove, članovi sudnice te su sudjelovali u bijegu iz učionice i kvizu znanja (pub kvizu).

Iz svega navedenog može se zaključiti da postoje raznolike dramske aktivnosti koje mogu nastavne pristupe književnim djelima učiniti zanimljivijim za učenike te ih tako potaknuti na suradnju, čitanje književnosti i razmišljanje o interpretiranim naslovima. Napokon, dramatizacijskim igrama učenike se uči preuzimanju različitih uloga te analiziranju djela iz različitih perspektiva. Prilikom uklapanja dramatizacijskih igri u nastavu važno je razmišljati o učenicima i prilagoditi igru tako da učenici što bolje ostvare ishode sata te da razvijaju svoju samostalnost, samopouzdanje i pripremaju se za svoju budućnost.

11. LITERATURA

1. Bračevac-Belaj, Nada. Didaktičko oblikovanje rada s nastavnim sredstvima. Zagreb: Pedagoška akademija, 1975.
2. Čubrilo, Snježana, Krušić, Vladimir, Rimac Jurinović, Maša, ur. Odgoj za građanstvo, odgoj za život: priručnik aktivnih metoda za građanski odgoj i obrazovanje s primjerima dobre prakse. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj, Školska knjiga, 2017.
3. Dragović, Spomenka i Balić, Dinka. "Dramski odgoj - način iskustvenoga, djelatnog učenja primjer dobre prakse: kazališni studio." *Croatian Journal of Education*, vol. 15, br. 1, 2013, str. 191-209.
4. Fileš, Gordana i dr Zamisli, doživi, izrazi! Dramske metode u nastavi hrvatskoga jezika. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj, 2008.
5. Gabelica, Marina i Težak, Dubravka. Kreativni pristup lektiri. Zagreb: Učiteljski fakultet u Zagrebu, 2017.
6. Goethe, Johann Wolfgang. Patnje mladog Werthera. E-lektire, Zagreb, 2018.
7. Gruić. Iva. Prolaz u zamišljeni svijet: procesna drama ili drama u nastajanju: priručnik za odgajatelje, učitelje, nastavnike i sve one koji se bave dramskim radom s djecom i mladima. Zagreb: Golden marketing, 2002.
8. Ibsen, Henrik. Nora. E-lektire, Zagreb, 2018.
9. Krumes, Irena i Malenica, Valentina. „Dramske tehnike i metode kao poticaj razvoja predvještina čitanja i pisanja.“ *Danubius noster*, vol. 10, br. 3, 2022., str. 93-116.
10. Krušić, Vlado. O dramskom odgoju – osnovni pojmovi. // Igram se, a učim!: Dramski postupci u razrednoj nastavi / Ksenija Lekić i suradnici. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj, 2007. Str. 13-15.
11. Kurikulum nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije. Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Narodne novine, 2019.
12. Milošević, Vladimir. Kako radi psihodrama. Zagreb: Mozaik knjiga, 2020.
13. Poe, Edgar Allan. Izdajničko srce. Matica hrvatska. 1986.
14. Poe, Edgar Allan. Umorstva u ulici Morgue i druge priče. Večernji list, Zagreb, 2004.
15. Sabljčić, Jakov. Praktična metodika književnoga odgoja i obrazovanja, I. dio. Cetinje: Fakultet za crnogorski jezik i književnost, Cetinje, 2021.

16. Skupina autora. Leksikon stranih pisaca. Zagreb: Školska knjiga, 2001.
17. Stanišić, Esmeralda. "Dramske metode u nastavi Hrvatskoga jezika." *Hrvatski*, vol. 13, br. 2, 2015, str. 67-77.
18. Vrsaljko, Slavica i Ivon, Katarina. "Poticanje kreativnosti u nastavi hrvatskoga jezika i književnosti." *Magistra Iadertina*, vol. 4, br. 1, 2009, str. 145-157.
19. Vukojević, Zrinka i Tomašević, Anamarija. "Dramska metoda ogrtač stručnjaka u problemskoj nastavi primarnog obrazovanja." *Napredak*, vol. 161, br. 3 - 4, 2020, str. 325-345.
20. Vukojević, Zrinka. "Mišljenje učitelja razredne nastave o primjeni dramskih postupaka u nastavi hrvatskoga jezika: kvalitativna analiza." *Napredak*, vol. 157, br. 3, 2016, str. 361-377.

Mrežna literatura

1. Detective for a Day. 2024. <https://detectiveforaday.com/en>. (Pristupljeno 19.6.2024.)
2. Goethe, Johann Wolfgang. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/goethe-johann-wolfgang>. (Pristupljeno 21.6.2024.)
3. Građanski odgoj i obrazovanje. 2019. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_217.html. (Pristupljeno 30.8.2024.)
4. Ibsen, Henrik. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/ibsen-henrik>. (Pristupljeno 24.6.2024.)
5. Kako napraviti Escape room. *ClueBox*. 2024. <https://cluebox.eu/kako-napraviti-escape-room/>. (Pristupljeno 25.6.2024.)
6. Krabulja Crvene smrti. *Lektire.hr*. 2024. <https://www.lektire.hr/krabulja-crvene-smrti/>. (Pristupljeno 24.6.2024.)
7. Lugomer, Valentina. *Valentina Lugomer: Dramski odgoj u nastavi*. 2000. <http://www.hcdo.hr/knjiznica/strucni-clanci/valentina-kamber-dramski-odgoj-u-nastavi/>. (Pristupljeno 13.6.2024.)
8. Osobni i socijalni razvoj. 2019. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_153.html. (Pristupljeno 19.6.2024.)

9. Shakespeare, William. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/shakespeare-william>. (Pristupljeno 25.6.2024.)
10. Šimoković Sikavica, Marija. *Novi početak uz dramske igre i vježbe*. Profil Klett. 2019. <https://www.profil-klett.hr/novi-pocetak-uz-dramske-igre-i-vjezbe> (Pristupljeno 13.6.2024.)
11. Učiti kako učiti. 2019. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_154.html. (Pristupljeno 19.6.2024.)
12. Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije. 2019. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_150.html. (Pristupljeno 25.6.2024.)
13. Vukojević, Zrinka. *Dramske aktivnosti u nastavi lektire*. Školski portal. 2020. <https://www.skolskiportal.hr/sadrzaj/savjeti-strucnjaka/dramske-aktivnosti-u-nastavi-lektire/> (Pristupljeno 18.6.2024.)
14. Zagonetke. Portal za djecu i roditelje. 2024. <https://djecjepjesmice.weebly.com/zagonetke.html>. (Pristupljeno 25.6.2024.)
15. Zdravlje. 2019. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_212.html. (Pristupljeno 30.8.2024.)

PRIPRAVE STUDENATA:

1. Banović, Valentina. *Interpretacija djela s dramatičnom igrom Nora ili Lutkina kuća Henrika Ibsena*. Priprava za nastavu iz kolegija Metodika nastave književnosti 2, Filozofski fakultet Osijek.
2. Skokić, Darija. 2021. *Psihološko savjetništvo*. Priprava za nastavu iz kolegija Metodika nastave književnosti 2, Filozofski fakultet Osijek.